

FORSVARSBYGG

ÅRSRAPPORT

2021

Innhold

1

LEDERS BERETNING 4

2

INTRODUKSJON TIL VIRKSOMHETEN OG TALL 8

De store tallene	10
Forsvarsbyggs samfunnsoppdrag	12
Organisasjon og ledelse	12
Samarbeid med andre	13
Våre mål	13
Nøkkeltall	13
Organisasjonen	14
Vår plass i forsvarssektoren	15

3

ÅRETS AKTIVITETER OG RESULTATER 16

Samlet vurdering	18
Forsvarsbyggs mål bilde	19
Mål R1	20
Mål R2	20
Mål R3	22
Mål R4	23
Redegjørelse for ressursbruk	25
Virksomhetens bemanningssituasjon	26
Totale driftskostnader	27

4

STYRING OG KONTROLL 28

Innledning	30
Overordnet vurdering av styring og kontroll	30
Mål- og resultatstyring	30
Risikostyring og intern kontroll	30
Riksrevisjonen	31
Kultur og integritetsbygging	31
Porteføljestyling	31
Digitalisering	31
Sikkerhet og beredskap	32
Personvern og informasjonssikkerhet	32
Inkludering i arbeidslivet	32
Innsats mot arbeidslivskriminalitet	32

5

FRAMTIDSUTSIKTER 34

Mål R1	36
Mål R2	36
Mål R3	37
Mål R4	37

6

ÅRSREGNSKAP 38

Ledelseskommentar til årsregnskapet for 2021	40
Prinsippnote til årsregnskapet	41

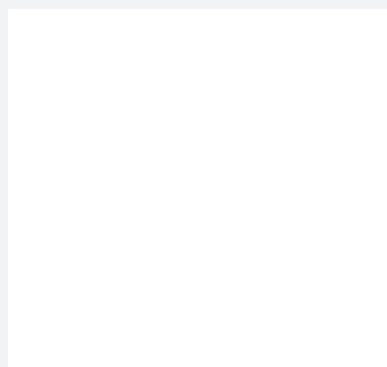
VI BYGGER FORSVARSEVNE HVER DAG

A large, light gray, stylized number '1' graphic that serves as a background for the chapter title. The number has a modern, sans-serif font style with a slight curve at the top and a wide base.

KAPITTEL 1

Leders beretning

Vi har sørget for gode leveranser til Forsvaret, og bidratt til bærekraftige og kosteffektive leveranser som understøtter forsvarssektorens behov.

Leders beretning

Gode resultater i samhandling med Forsvaret

Forsvarsbygg har i 2021 levert effektive og operative eiendommer, bygg og anlegg til Forsvaret i tråd med Forsvarets og forsvarssektorens behov og rammene som stilles til rådighet. Til tross for strenge restriksjoner på grunn av koronapandemien, har vi gjennomført tilnærmet 100 prosent av produksjonsvolumet i investeringsvirksomheten. Vi har også lyktes med å drive planmessig og effektivt vedlikehold av forsvarssektorens eiendom, bygg og anlegg innen den økonomiske rammen. Gjennom dette har Forsvarsbygg styrket evnen til forsvar og viljen til beredskap og bygget forsvarsevne hver dag.

Eiendom, bygg og anlegg for god beredskap og økt operativ evne

Eiendom, bygg og anlegg er premisser for forsvaret av Norge i fred, krise og krig. I 2021 har vi videreutviklet vår evne til å drifte eiendom, bygg og anlegg som kreves for å understøtte nasjonal og alliert trening og øving i Norge. Erfaringene fra øvelsen Polaris Gram har vi tatt med oss i forberedelsene til Cold Response 2022.

I 2021 gjennomførte vi byggeprosjekter for om lag fire milliarder kroner, til avtalt kvalitet og innenfor rammene som er gitt. Vi overleverte 26 byggeprosjekter til Forsvaret, og vi er på vei til å realisere langtidsplanens ambisjon for investeringer i eiendom, bygg og anlegg.

Utvikling og verdibevaring av eiendomsporteføljen

Med nesten 13 000 bygg og anlegg spredt over hele landet, forvalter vi Norges største offentlige eiendomsportefølje. I 2021 har vi gjennomført 800 ordinære vedlikeholdstiltak, et antall som er betydelig høyere enn fjoråret. Det er likevel en utfordring å opprettholde tilstandsgraden på forsvarssektorens samlede bygningsmasse. Forsvarets fremtidige basestruktur, og tiltak som har stor betydning for sektorens sam-

lede operative evne og beredskap, har prioritet når ressursinnsatsen planlegges. Forsvarsbygg vil utrede hvilke tilstandsgrader som bør stilles for de ulike kategoriene for eiendom, bygg og anlegg, som grunnlag for Forsvarsdepartementets fastsettelse av fremtidig ambisjonsnivå for tilstandsgrader.

I 2021 solgte vi forsvarseiendommer for 214 millioner kroner, som Forsvaret ikke lenger har behov for. Salgsinntektene består primært av salg av Perminalen i Tromsø og boliger. Forsvarssektoren har fortsatt behov for å avhende betydelig eiendom, bygg og anlegg de neste årene for å bidra til å finansiere forsvarsstrukturen i langtidsperioden. Dette vil også redusere eiendomsporteføljen, slik at vi får en bedre utnyttelse av midlene til verdibevaring.

Forsvarsbygg har ansvaret for sektorens kulturhistoriske eiendommer, festninger og fort. Noen av disse er kun delvis i operativ bruk, men bidrar betydelig til den historiske forståelsen av samfunnsbetydningen av et godt forsvar. Vi har fått i oppdrag å lede en utredning for fremtidig forvaltning av forsvarssektorens kulturhistoriske eiendommer. Arbeidsgruppen består av representanter fra Kultur- og likestillingsdepartementet, Kommunal- og distriktsdepartementet, Statsbygg og Riksantikvaren. Utredningen skal gi regjeringen et kunnskapsgrunnlag for å vurdere alternative løsninger til dagens forvaltning av forsvarssektorens kulturhistoriske eiendommer.

I 2021 hadde festningene 2,6 millioner besøkende. Selv om besøkstallet er lavt sammenlignet med det vi kan kalle et normalår, regner vi det som godt med tanke på reiserestriksjoner og avlyste arrangementer på grunn av koronapandemien.

En bærekraftig forsvarssektor

Som Norges største offentlige eiendomsaktør har vi et ansvar for å redusere klimaavtrykket i forsvarssektoren. Realiseringen av Forsvarsbyggs miljøstrategi

er en viktig del av forsvarssektorens bidrag til at Norge skal nå en rekke av FNs bærekraftsmål. I 2021 har vi gjennomført omfattende overvåkning av miljøstatus for vann, naturmiljø og støytutslipp fra våre skytefelt, flystasjoner og leire. Fremover vil vi jobbe med å videreutvikle en bærekraftig og ressurseffektiv eiendomsportefølje, og styrke arbeidet med bærekraftige anskaffelser, for å redusere forsvarssektorens samlede klima- og miljøpåvirkning.

Med en så kompleks virksomhet som Forsvarsbygg driver, vil det kunne oppstå avvik. Vi har et godt system for avvikshåndtering, retter opp i feil som er begått og jobber metodisk for at organisasjonen lærer av erfaringen. I året som har gått har Forsvarsbygg håndtert to større slike saker: Hogst av skog i et kulturminneområde på Trandum og byggeaktivitet for nært inntil og over grensen til et verneområde på Evenes. Vi bruker erfaringene for å videreutvikle Forsvarsbygg som organisasjon.

Med samfunnsoppdraget vårt følger også et særskilt ansvar for å bidra til seriøsitet i arbeidslivet og forebygging og avdekking av arbeidslivskriminalitet. I 2021 har vi blitt støttemedlem i Fair Play Bygg, en ideell organisasjon som jobber for en seriøs bygg- og anleggsbransje.

Vi bidrar til en mer moderne og effektiv forsvarssektor

Forsvarssektoren skal modernisere og effektivisere med 2,3 milliarder kroner årlig fra 2024. Vi har satt oss høye ambisjoner for virksomhetsutvikling, modernisering og effektivisering av egen virksomhet for å bidra til at forsvarssektoren når målet. Forsvarsbygg nådde effektiviseringskravet i 2021. Innføring av kategoristyring av anskaffelsene våre vil være sentralt i det videre arbeidet, samtidig som vi støtter resten av forsvarssektoren ved å stille viktige ressurser til disposisjon.

I Hurdalsplattformen har regjeringen slått fast at renholdstjenester skal tilbakeføres til forsvarssektoren. Forsvarsdepartementet har gitt Forsvarsbygg oppgaven med å konkretisere hvordan en tilbakeføring av renholdstjenester skal gjøres. Vi ser frem til å sammenfinne løsninger som gir forsvarssektoren gode og effektive renholdstjenester.

Helhetlig styring

Forsvarsbygg har levert et godt økonomisk resultat innenfor rammene av forsvarlig forvaltning og sektorens krav til holdninger, etikk og ledelse. Internrevisjonen har vurdert at Forsvarsbyggs overordnede modenhet på styring og kontroll er formalisert, med elementer av etterlevelse. Denne vurderingen er uendret fra 2020, men det pekes på at Forsvarsbygg har gjort en rekke vesentlige forbedringer i 2021, særskilt innenfor risikostyring og internkontroll. Riksrevisjonen hadde ingen merknader til Forsvarsbyggs regnskap i 2020.

Vi har i 2021 vist at eiendom, bygg og anlegg er premisser for utviklingen av ønsket forsvarsstruktur, og at Forsvarsbygg er en effektiv og viktig beredskapsorganisasjon for Forsvaret. Slik bygger vi forsvarsevne og vilje til beredskap hver dag.

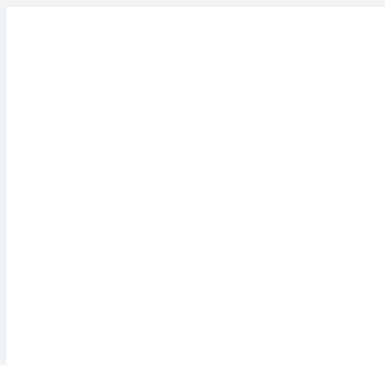

SVEIN THORBJØRN THORESEN
DIREKTØR FORSVARSBYGG

KAPITTEL 2

Introduksjon til virksomheten og tall

Forsvarsbygg er et statlig forvaltningsorgan underlagt Forsvarsdepartementet. Vi utvikler, bygger, drifter og avhender eiendom for forsvarssektoren.

DE STORE TALLENE 2021

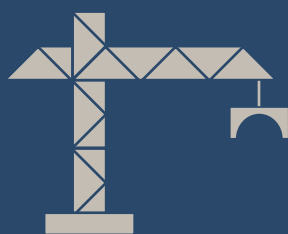
10,7
Totale kostnader var
10,7 milliarder kroner

1 446
ansatte fordelt på
1 395 årsverk

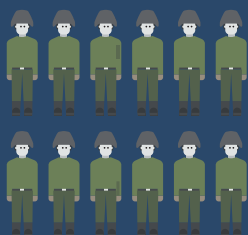
12 830
Antall bygg og
anlegg vi forvalter

281
Aktive investerings-
prosjekter i ulike faser

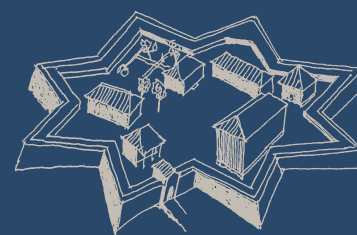
Forsvarsbygg solgte
forsvarseiendom
for 214 millioner
kroner i 2021

8 000
brukere i BASEN

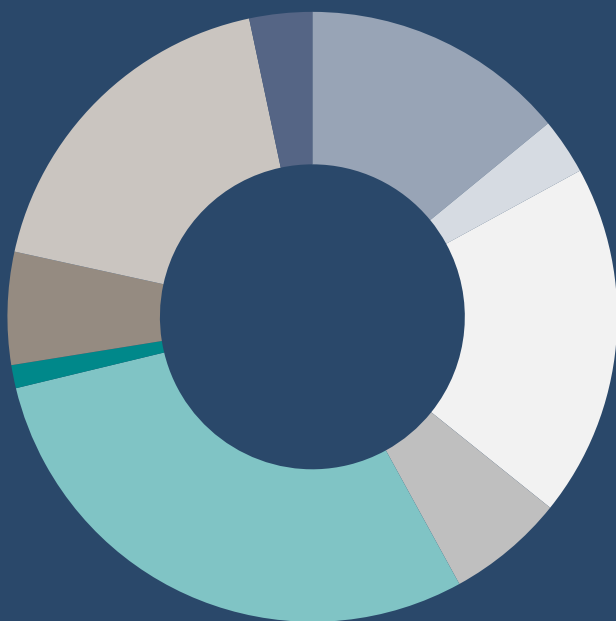

Vi avhendet 22 600
kvadratmeter. Totalt har
Forsvarsbygg avhendet
3,1 millioner kvadratmeter
siden 2001

2,6 millioner mennesker
besøkte festningene

Forsvarsbygg forvalter en bygningssmasse på **4 150 008** kvadratmeter

Fordeling av eiendomsmassen

●	Administrasjons- og stabsanlegg	14,1 %
●	Velferds- og fritidsanlegg	3,0 %
●	Forlegninger og messer	18,7 %
●	Boliger	6,2 %
●	Lager- og vedlikeholdsanlegg	29,2 %
●	Basisanlegg	1,2 %
●	Utdannings- og øvingsanlegg	6,0 %
●	Strids- og forsvarsanlegg	18,2 %
●	Andre eiendommer, bygg og anlegg	3,3 %

Forsvarsbyggs samfunnsoppdrag

Et operativt og moderne forsvar er avhengig av tilgang til tidsriktige og funksjonelle eiendommer, bygg og anlegg. Dette er Forsvarsbyggs oppgave. Vi bidrar til operativ kampkraft i forsvarssektoren ved at Forsvaret og øvrige etater i forsvarssektoren har eiendom, bygg og anlegg som er løpende tilpasset deres behov. Forsvarsbygg er tett integrert med øvrige etater i forsvarssektoren. Vi trener og øver med Forsvaret, slik at vi har beredskap for å levere funksjonelle eiendommer, bygg og anlegg også i krise og krig.

Vi planlegger, bygger, forvalter og drifter

Forsvarsbygg ivaretar forsvarssektorens eiendom, bygg og anlegg gjennom hele anleggets levetid. Vi sørger for alle oppgaver knyttet til investeringsprosessen samt utvikling og bygging av ny eiendom, bygg og anlegg. Vi er ansvarlig for forvaltning, drift og vedlikehold, og vi avhender eiendom sektoren ikke lenger har behov for. Avhendingen omfatter alt fra salg til miljøopprydding og tilrettelegging for sivil bruk. Dette tilfører midler til forsvarsbudsjettet og fritar forsvarssektoren for framtidig drift- og oppryddingsansvar.

Vi beskytter og sikrer bygg og anlegg

Forsvarsbygg ved Nasjonalt kompetansesenter for sikring av bygg (NKSB) er forsvarssektorens og statens rådgiver for beskyttelse og sikring av eiendom, bygg og anlegg mot eksplosjonsulykker, terrorhandlinger, spionasje, sabotasje og annen kriminalitet. NKSB er landets ledende miljø for å utvikle kunnskap og løsninger som bidrar til et tryggere Norge.

Vi tar vare på kulturminner og skaper nytt liv på historisk grunn

Forsvarsanlegg, festninger og fort har gjennom hele vår historie vært sentrale i forsvaret av landet og for utviklingen av lokalsamfunnene de var satt til å beskytte. Det er viktig for samfunnet å bevare denne historien og gjøre den tilgjengelig for nye generasjoner. Forsvarsbyggs kulturminnefaglige rådgivning bidrar til løsninger for å ivareta kulturminneinteresser og forene vernehensyn med optimal bruksfunksjon. Vi forvalter og utvikler de nasjonale festningene og sørger for at de er tilgjengelige for publikum hele året.

Vi tar vare på miljøet

Forsvarsbygg har ansvar for å håndtere miljøutfordringene i forsvarssektoren. Vi har landets fremste kompetanse på miljøutfordringer innenfor forurensning og støy fra militær aktivitet og øvelser. Stadig mer spesialiserte krav for forsvarssektoren blir ivaretatt og oppfylt.

Nøkternt kostnadsnivå

Forsvarssektorens eiendom, bygg og anlegg skal være operativ og funksjonell, og samtidig nøktern. Forsvarsbygg velger kostnadseffektive løsninger både innen investeringer i ny og drift av eksisterende eiendomsmasse for å holde kostnadene på et nøkternt nivå, slik at ressurser kan frigjøres til å styrke Forsvarets kjernevirksomhet.

Det er Forsvarsdepartementet som eier eiendommene i forsvarssektoren. Forsvarsdepartementet beslutter investeringer og hvordan eiendom, bygg og anlegg skal benyttes og utvikles. Forsvarsbygg har ansvaret for å utvikle, bygge, vedlikeholde og drifte eiendom, bygg og anlegg som forsvarssektoren betaler leie for. Forsvaret er leietaker og bruker og prioriterer og stiller krav ut fra sine behov. Driftskostnadene finansieres gjennom forsvarssektorens husleiebaserte forvaltningsmodell, som er vedtatt av Stortinget. Dette synliggjør kostnadene for eiendom, bygg og anlegg. Visjonen vår er å bygge forsvarsevne hver dag.

Organisasjon og ledelse

Forsvarsbygg er i dag Norges største offentlige eiendomsaktør. Vi ivaretar Forsvarets behov gjennom planmessig vedlikehold og fornyelse av den totale eiendomsporteføljen med 12 830 bygg og anlegg, på totalt 4 150 008 kvadratmeter bygningsmasse fordelt over hele landet. De totale kostnadene for 2021 var på 10,7 milliarder kroner. Siden 2001 har vi avhendet 3,1 millioner kvadratmeter uhensiktsmessig eiendom. Salg av eiendom har gjort at forsvarssektoren har fått tilbakeført 5,6 milliarder kroner netto til å styrke Forsvarets operative evne. Vi har 1446 ansatte fordelt på 1395 årsverk. Vi er til stede der Forsvaret er, i 289 av landets 356 kommuner. Vårt hovedkontor er i Oslo.

Bygge- og rehabiliteringsprosjektene våre spenner bredt fra boliger, forlegninger og kontorbygg, til vedlikeholdsfasiliteter for nye ubåter og ny kampflybase med støttefunksjoner og infrastruktur. Fremskutt base for kampfly er etablert på Evenes, og på Værnes bygger vi

nytt forsyningsbygg til Forsvarets logistikkorganisasjon. I 2021 hadde vi om lag 280 større og mindre investeringsprosjekter i ulike faser over hele landet. Vi investerer for om lag 3,5 milliarder kroner årlig.

Samarbeid med andre

Forsvarsbyggs aktiviteter har ringvirkninger for innbyggere i hele Norge, både i og utenfor Forsvaret. Vi har en ledende rolle i bygge- og eiendomsbransjen i Norge, og tar denne rollen på alvor gjennom høy kvalitet i anskaffelsesprosesser og godt samarbeid med alle leverandører. Vi har et tett samarbeid med de mange lokalsamfunnene vi er til stede i, og tilrettelegger for tillit og god interaksjon mellom forsvarssektoren og lokalsamfunnet.

NØKKEL- TALL 2021

Indeksregulerte kroneverdier for tidligere år

År	2021	2020	2019	2018
Antall årsverk	1 395	1 415	1 330	1 266
Samlet tildeling post 01-99 (mill. kroner)	9 579	8 776	8 160	8 010
Utnyttelsesgrad post 01-29	92 %	95 %	112 %	106 %
Sum driftskostnader (mill. kroner)	6 700	6 230	6 619	6 802
Andel investeringer	40 %	46 %	41 %	44 %
Lønnsandel av driftskostnader	15 %	15 %	14 %	13 %
Lønnskostnader per årsverk (hele tusen)	712	676	710	688
Solgt forsvarseiendom for (mill. kroner)	214	231	330	725
Investeringsaktivitet i egne bygg og anlegg (mill. kroner)	3 926	3 668	2 976	2 825
Driftsresultat overført til Forsvarsdepartementet	-451	-432	-247	-229

Våre mål

Forsvarsbyggs effektmål er *Bærekraftige og kosteffektive leveranser som understøtter forsvarssektorens behov*. For å nå dette har vi fire resultatmål:

R1	Et beredskapsklart Forsvarsbygg
R2	Fremskaffelse av bærekraftig eiendom, bygg og anlegg
R3	Målrettet og god forvaltning av sektorens eiendom, bygg og anlegg
R4	Profesjonell og helhetlig rådgivning

Våre seks interne mål ivaretas av etatssjef og rapporteres ikke til Forsvarsdepartementet.

- Effektive prosesser og brukerorienterte løsninger
- Sikkerhet og innovasjon i samhandling
- Strategisk styring av eiendomsporteføljen gjennom integrerte planprosesser
- Motiverte og engasjerte medarbeidere som skaper gode resultater
- Helhetlig styring og kontroll
- Fremtidsrettet anvendelse av teknologi

Organisasjonen per 31.12.2021

DIREKTØR FORSVARSBYGG

SVEIN THORBJØRN THORESEN

ASSISTERENDE DIREKTØR

CAMILLA MATHIESEN

avdelingsdirektør KOMMUNIKASJON

FRODE VIK JENSEN

avdelingsdirektør PROSJEKT OG UTVIKLING

VIGDIS KAMPENES

avdelingsdirektør EIENDOMSFORVALTNING

JAN ERIK JOHANSEN

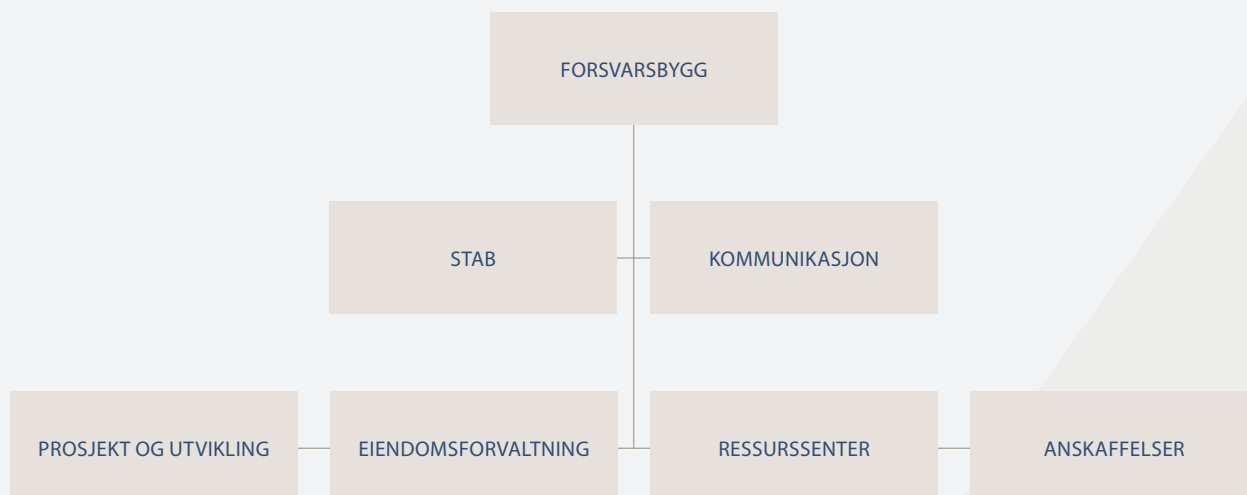
avdelingsdirektør RESSURSSENTER

LINN RÅLIEN WESTERSØ

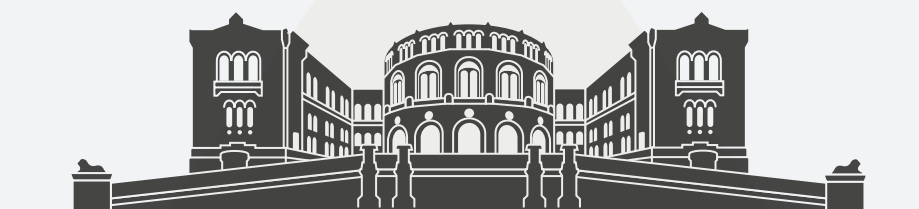

avdelingsdirektør ANSKAFFELSER

MARIT KRISTIANSEN

Vår plass i forsvarssektoren

STORTINGET

FORSVARSDEPARTEMENTET

ETATENE I FORSVARSEKTOREN

FORSVARET

FORSVARETS
FORSKNINGS-
INSTITUTT

FORSVARSBYGG

FORSVARSMATERIELL

Forsvaret er Forsvarsdepartementets største underliggende etat med ansvar for styrkeproduksjon og de ulike våpengrenene.

Forsvarets forskningsinstitutt (FFI) har til formål å drive forskning og utvikling for Forsvarets behov. FFI skal være Forsvarets politiske og militære ledelses rådgiver i faglige spørsmål innenfor instituttets arbeidsområde.

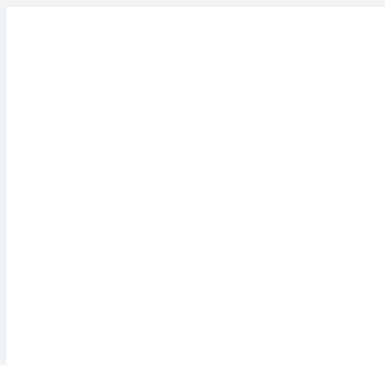
Forsvarsmateriell støtter Forsvarsdepartementet og Forsvaret i planleggingen av fremtidige nyanskaffelser av våpensystemer og materiell.

Kilde: Regjeringen.no

KAPITTEL 3

Årets aktiviteter og resultater

Forsvarsbygg har utnyttet ressursene på en god måte. Vi har i 2021 nådd effektiviseringskravet og har i all hovedsak levert eiendom, bygg og anlegg i tråd med langtidsplanen for Forsvaret 2021–2024. Porteføljen vurderes fortsatt å ikke være bærekraftig.

Samlet vurdering 2021

Vi har god måloppnåelse på to av fire mål, og vurderer samlet resultat til godt.

Ressursbruk

De totale kostnadene i 2021 var på 10,66 milliarder. Av dette er 6,70 milliarder driftskostnader og 3,96 milliarder investeringer i eiendom, bygg og anlegg. Vi har brukt midlene målrettet på eiendom, bygg og anlegg gjennom bærekraftige og kosteffektive leveranser som understøtter forsvarssektorens behov. Koronapandemien har i liten grad påvirket resultatoppnåelsen for 2021. Driftskostnadene var på 6,70 milliarder. Det er en økning med 0,56 milliarder kroner fra 2020. Vare- og tjenestekjøp utgjør 71,8 prosent av de totale kostnadene i 2021, inkludert gjennomførte investeringer i eiendom, bygg og anlegg. Dette er en økning på 1,7 prosentpoeng sammenlignet med 2020. Andelen samlede lønnskostnader utgjør 12,2 prosent. Dette er en reduksjon på 0,9 prosentpoeng. Avskrivninger på varige driftsmidler utgjør 12,5 prosent, noe som er en reduksjon på 0,7 prosentpoeng i forhold til fjoråret. Andre driftskostnader utgjør 3,5 prosent av totalkostnaden, en nedgang på 0,2 prosentpoeng.

Regnskapet

Kontantregnskapet for 2021 viser 451 millioner kroner høyere driftsutgifter enn driftsinntekter. Dette er 315 millioner kroner mindre enn tillatt merutgift på 767 millioner kroner, og årsresultatet på drift er dermed akseptabelt. For 2021 har Forsvarsbygg levert i tråd med målkravet til gevinstrealisering.

Miljø

Som Norges største offentlige eiendomsaktør har vi et ansvar for å redusere forsvarssektorens klimaavtrykk. I løpet av året har vi tatt i bruk klimagassberegninger i konseptfasen av byggeprosjektene for å gi et bedre beslutningsgrunnlag for oppdragsgiverne våre. Forsvarsbygg har bidratt til at forsvarssektoren har fått en mer bærekraftig forvaltning av eiendomsmassen ved å i all hovedsak ha utfaset fossilt brensel til oppvarming. Anskaffelsene våre skal aktivt understøtte Forsvarsbyggs gjeldende miljøstrategi.

Effekt for forsvarssektoren og samfunnet

I 2021 overleverte Forsvarsbygg 26 byggeprosjekter til Forsvaret. Det ble avsluttet 57 prosjekter i 2021, til en samlet sluttkostnad på 1,8 milliarder kroner.

Vi deltok i øvelsen Polaris Gram, der vi fikk trent vår evne til ledelse av operasjoner og samvirke med sektoren. Erfaringene herfra er brukt i forberedelsene til Cold Respons 2022. Noen av de viktigste prosjektene våre i 2021 var nye mannskaps- og befalsforlegninger på Evenes, samt bygg og anlegg til Quick Reaction Alert for nye kampfly på Evenes. Værnes har fått et nytt anlegg for forsyning av drivstoff, og på Ørland har vi overlevert et nytt forsyningsbygg til Forsvaret. Vi har også inngått store entreprisekontrakter for byggeprosjektet til nye overvåkingsfly på Evenes og i deler av prosjektporteføljen på Porsangermoen for Finnmark landforsvar. Vi har utført vedlikehold på bygningsmassen og prioritert eiendom, bygg og anlegg som videreføres i Forsvarets fremtidige basestruktur.

Vi bidrar til å skape nytt liv på historisk grunn ved å legge til rette for aktivitet på de nasjonale festningsverkene. Festningene ble i 2021 besøkt av 2,6 millioner personer. Dette er en liten økning fra 2020, og viser at vi på tross av koronapandemien klarer å skape interesse for våre nasjonale festningsverk.

Vi avhender eiendom Forsvaret ikke lenger skal benytte. Gjennom salg og miljøsanering bidrar vi til at tidligere militære eiendommer blir tilgjengelig for ny sivil bruk. Etter at kostnader til riving, sikring og miljøsanering er trukket fra, leverte vi om lag 214 millioner kroner tilbake til forsvarsbudsjettene til bruk for høyere prioriterte formål i forsvarssektoren. Avhending av eiendom bidrar også til å redusere forsvarssektorens samlede driftskostnader til eiendom, bygg og anlegg. Vår tilstedeværelse i store deler av landet gjør oss til en viktig bidragsyter for både lokal og nasjonal sysselsetting. Forsvarsbygg har i flere år samarbeidet med Skatteetaten om forsterket innsats mot arbeidsmarkeds kriminalitet. I 2021 ble det gjennomført uanmeldte kontroller på tre lokasjoner som avdekket konkrete avvik og forbedringsområder som følges opp av Forsvarsbygg. Forsvarsbygg har også inndrevet om lag 6,4 millioner kroner gjennom å hindre adgang til byggeplass før dokumentasjon på innbetalte skatte- og avgiftsrestanser foreligger.

De digitale prioriteringene, som ble fastsatt i virksomhets- og digitaliseringsstrategien for 2020, er i løpet av 2021 videreutviklet og innlemmet i Forsvarsbyggs strategiske plan. Digitalisering er grunnsteinen for effektiv drift, og fører til at vi kan nå målkravene for gevinstrealiseringen.

Forsvarsbyggs målbilde

VURDERINGSKRITERIER

- God
- Akseptabelt
- Ikke akseptabelt
- Sikkerhetsgradert

R1

ET BEREDSKAPSKLART
FORSVARSBYGG

R2

FREMSKAFFELSE AV
BÆREKRAFTIG EBA

R3

MÅLRETTET OG GOD
FORVALTNING AV
FORSVARSEKTORENS EBA

R4

PROFESJONELL OG
HELHETLIG RÅDGIVNING

R1

ET BEREDSKAPSKLART FORSVARSBYGG

Forsvarsbygg skal understøtte Forsvarets operative evne og beredskap i tråd med de krav som til enhver tid stilles gjennom sektorens instruksjoner og retningslinjer innenfor området. I Forsvarsbygg skal etatens understøttelse av Forsvarets operative evne og beredskap inngå som en integrert del av Forsvarsbyggs virksomhetsstyring. Forsvarsbygg skal ha oppdaterte beredskapsplaner og gjennomføre relevante beredskapsforberedelser med grunnlag i definerte oppgaver, slik at etaten har en fullt ut tilfredsstillende beredskap i henhold til definisjonen av beredskapsklar gjengitt over. Forsvarsbygg skal delta i utvalgte beredskapsøvelser etter forsvarssjefens føringer. Det skal gis prioritet til aktivitet som støtter nasjonal og alliert operativ planlegging. Dessuten skal oppdrag innenfor sikkerhet, med vekt på beskyttelse og sikring av eiendom, bygg og anlegg i forsvarssektoren og til støtte for sivile myndigheter gis prioritet. Forsvarsbygg skal på oppdrag støtte Forsvaret og øvrige etater i arbeidet med å lage en helhetlig oversikt over status for beskyttelsestiltak, samt implementere og/eller bidra til å implementere tiltak for deres skjermingsverdige objekter.

Samlet vurdering av måloppnåelse

Deler av rapporteringen på dette målet er sikkerhetsgradert. Det er derfor kun et ugradert utdrag som presenteres i årsrapporten.

MÅLOPPNÅElsen ER SIKKERHETSGRADERT

I 2021 har Forsvarsbygg ytterligere forsterket sin beredskapsorganisasjon. Vi har tilegnet oss økt kompetanse innen Forsvarets planverk og prosesser, og har gjennomført en avdelingsovergripende planprosess og utviklet Forsvarsbyggs operative planverk.

Store deler av 2021 har gått med til forberedelser til Cold Response 2022 og har gjennom dette forsterket

vårt samvirke med Forsvaret. Øvelse Polaris Gram 2021 har gitt Forsvarsbygg gode innspill til videreutvikling av vår evne til ledelse av operasjoner og samvirke med forsvarssektoren. Vi vil videreutvikle det tette samarbeidet med forsvarssektoren i 2022.

Resultatkrav

Forsvarsbygg skal gjøre nødvendige forberedelser og prioriteringer for å bli beredskapsklar i henhold til gitte krav og klartider.

Styringsparameterne i rapporteringsperioden har vært: Operativt planverk som gjenspeiles i handlingsplaner i avdelingene, oppdaterte og signerte leveranseavtaler med hver driftsenhet i Forsvaret og kompetent og beredskapsklar organisasjon.

AMBISJON 2021

Hensikten med styringsparameterne er å kvalitativt måle vår evne til å bidra til forsvarssektorens operative evne og beredskap.

RESULTAT 2021

Måloppnåelsen rapporteres ikke i årsrapporten da informasjonen anses å være skjermingsverdig.

|||||||

R2

FREMSKAFFELSE AV BÆREKRAFTIG EBA

Forsvarsbygg fremskaffer bærekraftige kapasiteter innen eiendom, bygg og anlegg til Forsvaret i henhold til vedtatt struktur i henhold til tildelingsbrevet til Forsvaret. Fremskaffelser og fornyelse av eiendom, bygg og anlegg skal skje kostnadseffektivt, tidsriktig og til avtalt kvalitet. Forsvarsbygg skal være en god rådgiver for forsvarssektoren i valg av løsninger for eiendom, bygg og anlegg, basert på funksjonskrav og analyserer alternative løsninger. Disse fremlegges for bruker med forslag til beslutning. Måloppnåelsen

baseres på en helhetlig vurdering av Forsvarsbyggs evne til planlegging, rådgivning og gjennomføring av besluttede investeringsprosjekter, samt Forsvarsbyggs disponering av årlige kontantrammer innenfor investering i eiendom, bygg og anlegg for å sikre forventet effekt i henhold til investeringsplanen.

Samlet vurdering av måloppnåelse

VI LEVERER GODT PÅ MÅLET I 2021

Forsvarsbyggs prosjektleveranser i 2021 har i hovedsak vært i tråd med vedtatt strukturutvikling for investeringsporteføljen i forsvarssektorens langtidsplan. Kontantrammen for investering er nådd, og Forsvarsbygg har vært en aktiv rådgiver for Forsvarsdepartementet og Forsvarsstaben i planleggingen og styringen av investeringsporteføljen.

I 2021 overleverte Forsvarsbygg 26 byggeprosjekter til Forsvaret. Vi overleverte nye mannskaps- og befalsforlegninger på Evenes, samt ferdigstilte bygg og anlegg til Quick Reaction Alert for nye kampfly på Evenes. Værnes har fått et nytt anlegg for forsyning av drivstoff, og på Ørland har vi overlevert et nytt forsyningsbygg til Forsvaret. Vi har også inngått store entreprisekontrakter for byggeprosjektet til nye overvåkingsfly på Evenes og i deler av prosjektporteføljen på Porsangermoen for Finnmark landforsvar. Syv av de totalt 26 prosjektene vi overleverte var forsinket, og har ført til behov for kompensatoriske tiltak. I tre av prosjektene fikk forsinkelsene mindre konsekvenser for Forsvaret, til tross for kompensatoriske tiltak. Det ble avsluttet 57 prosjekter i 2021, til en samlet sluttkostnad på 1,8 milliarder kroner. Sett over de siste tre årene fra og med 2019, utgjør imidlertid totalt terminerte prosjekter 99 prosent av opprinnelig styringsramme. Dette betyr at prosjektene over tid er levert innenfor forutsetningene som er lagt til grunn i investeringsplanen og at det over tid ikke har vært kostnadsoverskridelser for porteføljen som helhet. For forsvarssektoren er effekten av dette at ambisjonsnivået i planverket for investeringer i eiendom, bygg og anlegg kan opprettholdes.

Forsvarsbygg ferdigstilte 28 beslutningsunderlag i 2021, inkludert fire konseptvalgutredninger, og mottok 31 gjennomføringsoppdrag til et samlet kostnadsestimat på 2 milliarder kroner.

Vi leverte konsekvensutredninger for magasin for Forsvarets museer, oppgradering til LED-belysning, garasjering for 3. bataljon på Skjold og utflytting fra Kjeller. I de to sistnevnte leverte Forsvarsbygg vurderinger av ulike alternativers klimaavtrykk.

Resultatkrav

| Styringsparameter R2.1

Byggeprosjekter levert til avtalt tid

Formålet med styringsparametere er at brukerne kan ta i bruk eiendom, bygg og anlegg i henhold til gjeldende oppdrag.

AMBISJON 2021

90 prosent av prosjektene skal overleveres til bruker i henhold til avtalt dato i gjennomføringsoppdraget.

RESULTAT 2021

Måloppnåelsen er ikke akseptabel.

Styringsparameter R2.1

2021

Byggeprosjekter levert til avtalt tid.

73 %

| Styringsparameter R2.2

Overlevering av prosjekter innenfor godkjent styringsramme

Formålet med styringsparametere er å måle avvik fra opprinnelig styringsramme, målt fra gjennomføringsoppdrag, for total portefølje.

AMBISJON 2021

Prosjektene avsluttes innenfor 100 prosent av samlet styringsramme.

RESULTAT 2021

Måloppnåelsen er akseptabel.

Styringsparameter R2.2

2021

Overlevering av prosjekter innenfor godkjent styringsramme.

102 %

|||||||

R3

MÅLRETTET OG GOD FORVALTNING AV FORSVARSSEKTORENS EBA

Hensikten med målet er at all ressursbruk skal resultere i funksjonell eiendom, bygg og anlegg tilpasset brukernes behov innenfor best mulig totaløkonomi, at utrangeringspotensiale synliggjøres samt at utrangert eiendom, bygg og anlegg avhendes (inkludert rivning og miljøopprydding). Videre skal planer og tiltak imøtekomme dagens behov, samtidig som fremtidige økonomiske, teknologiske og miljømessige behov dekkes på en forsvarlig måte, og verdiene i eiendomsporteføljen ivaretas. Dette innebærer ivaretagelse av bruksverdi, økonomisk verdi og verneverdi i henhold til prioriteringskriterier omforent med Forsvaret. Forsvarsbygg skal ha oversikt over sektorens eiendomsportefølge; herunder behovs- og kapasitetsoversikt, tilstandsgrad og kvalitetssikrede fornyelsesbehov. Forsvarsbygg skal være en proaktiv eiendomsrådgiver som gir råd, utarbeider planer og gjennomfører tiltak som sikrer målrettet, kostnads-effektiv og bærekraftig ressursutnyttelse. I tillegg skal miljø- og samfunnmessige konsekvenser av Forsvarets virksomhet innenfor området eiendom, bygg og anlegg ivaretas.

Samlet vurdering av måloppnåelse

VI LEVERER AKSEPTABELT PÅ MÅLET I 2021

Forsvarsbygg ivaretar verdiene i sektorens eiendomsportefølge. Dette innebærer opprettholdelse av bruksverdi, økonomisk verdi og verneverdi med prioritet på bruksverdi for Forsvaret. Forsvarsbyggs overordnede mål er at all ressursbruk skal resultere i funksjonell eiendom, bygg og anlegg som tilfredstiller brukernes behov innenfor best mulig totaløkonomi for sektoren.

Forsvarsbygg prioriterer tilgjengelige vedlikeholds-midler til operativ eiendom, bygg og anlegg. I 2021 har vi gjennomført vedlikehold for 723 millioner kroner. 78,1 prosent av disse midlene er brukt på planlagt vedlikehold. I tillegg er 79,8 prosent av

husleieinntektene allokert til drift og vedlikehold. Dette er høyere enn målet på 73 prosent. Forsvarsbygg leverer godt innenfor tildelte rammer ved at en meget høy andel av husleieinntekten benyttes til drift og vedlikehold, i tillegg til at andelen planlagt vedlikehold er akseptabel.

Allmenn verneplikt

Forsvarsbygg fikk i 2021 14,7 millioner kroner for å legge til rette for allmenn verneplikt. Av disse ble 4,7 millioner kroner overført fra 2020 for å fullføre et av fjorårets prosjekter på Madla. Tildelingen har i år ytterligere økt kapasiteten på sanitæranlegg i skyte- og øvingsfelt og økt dusj- og toalett-kapasiteten på Terningmoen og Madla. Neste års tiltak er avstemt med Forsvaret og er under planlegging.

Fossilt brensel

Forsvarsbygg har bidratt til at forsvarssektoren har fått en mer bærekraftig forvaltning av eiendomsmassen ved å utfase fossilt brensel til oppvarming. Vi har dispensasjon på Bodø flystasjon ut 2022 og planlegger å være ferdig med all utfasing av fossilt brensel senest innen dispensasjonsperiodens utløp.

Digitalisering

Forsvarsbygg er i gang med å digitalisere forvaltningsprosessene. Dette innebærer blant annet å digitalisere eiendomsinformasjon slik at vi lettere kan nyttiggjøre oss av informasjonen og jobbe mest mulig effektivt.

Energi

Forsvarsbygg jobber målrettet med å redusere energiforbruket i forsvarssektoren. Dette gjør vi ved å bevisstgjøre forsvarssektoren på eget energiforbruk og gjennom fysiske tiltak på eiendom, bygg og anlegg. Energikostnadene til Forsvaret økte fra 472 til 726 millioner kroner fra 2020 til 2021. Årsaken er først og fremst økte strømpriser i 2021 sammenlignet med fjoråret, men energiforbruket til Forsvaret har også økt. Forsvarsbygg samarbeider med Forsvaret for å etablere et nytt energioppfølgingssystem, som skal gi oss et bedre grunnlag for å overvåke energiforbruket og dermed drive en mer effektiv energiledelse.

Festningene

I 2021 hadde festningene 2,6 millioner besøkende. Det er 100 000 fler enn i 2020. Selv om besøkstallet er lavt sammenlignet med et normalår, regner vi det som godt med tanke på reiserestriksjoner og avlyste arrangementer på grunn av koronapandemien.

Forsvarsbygg har i 2021 utarbeidet en rapport som tar for seg festningenes potensiale for økt grad av selvfinansiering. Denne inngår i arbeidet med å utrede fremtidig forvaltning av forsvarssektorens kulturhistoriske eiendommer.

Resultatkrav

| Styringsparameter R3.1

Andel husleieinntekter som benyttes til drift, vedlikehold, eierstyrt utvikling og utskifting av komponenter

Styringsparameteret måler hvor stor andel av husleieinntekten som er benyttet til drift og vedlikehold av sektorens eiendom, bygg og anlegg. Målt første gang i 2019.

AMBISJON 2021

Minimum 73 prosent av de totale husleieinntektene skal gå til verdibevaring av porteføljen.

RESULTAT 2021

Måloppnåelsen er god.

Styringsparameter R3.1	2021	2020	2019
Andel av husleieinntekter benyttet til drift og vedlikehold	79,8 %	70,2 %	72,9 %

|||||||

Forsvarsbygg skal være sektorens EBA-faglige rådgiver og på vegne av eier sikre at brukerbehov tilfredstilles innenfor best mulig totaløkonomi. *Herunder:*

- Støtte Forsvarsdepartementet, Forsvaret og sektoren forøvrig med EBA-faglig rådgivning/ utredninger i sektorens langtidsplanlegging og gjennomføringsplanlegging, samt sikre god samhandling i sektoren forøvrig knyttet til fremskaffelser og fornyelse av EBA.

- Gi eiendomsfaglige råd som ivaretar brukerbehovene og samtidig gir sektoren best mulig kostnadseffektivitet og bærekraftig ressursutnyttelse innenfor gjeldende rammebetingelser.
- Råd skal være helhetlig i et EBA-perspektiv hvor fremskaffelse, verdibevaring, drift og utrangering/ avhending sees i sammenheng. Det er kun ved en helhetlig tilnærming det er mulig å finne gode løsninger som ivaretar Forsvarets behov, som bidrar til å effektivisere eiendomsporteføljen og optimalisere fremtidig drift. I tillegg skal miljø- og samfunnsmessige konsekvenser av Forsvarets virksomhet innenfor EBA-området ivaretas.
- Gjennom gode helhetlige råd i analyser, mulighetsstudier og helhetlige planer skal Forsvarsbygg videreutvikle sin profesjonalitet i rådgivningen. I tillegg skal Forsvarsbyggs rådgivningsmiljøer innen sikring av bygg, forebyggende sikkerhet, eiendomsjuridiske områder og kulturminner videreutvikles. Som en del av utviklingen skal det aktivt søkes tilbakemelding på brukers opplevelse av denne rådgivningen

Samlet vurdering av måloppnåelse

VI LEVERER GODT PÅ MÅLET I 2021

Forsvarsbygg har i 2021 bidratt med rådgivning inn i forsvarssektorens langtidsplanlegging, investeringsplanlegging og gjennomføringsplanlegging. Vi har også levert et betydelig antall utredninger initiert av Forsvarsdepartementet og Forsvaret. Rådgivningen inngår som en del av beslutningsgrunnlagene for oppdragsgiver for å bidra til kosteffektiv strukturutvikling med realistiske kostnadsrammer.

Vi har også bidratt med rådgivning innenfor verdibevaring av eiendomsporteføljen i forsvarssektorens fremtidige struktur slik at sektoren kan få mest mulig ut av rammene som er til rådighet. I tillegg har vi utarbeidet og fremsendt en rekke prosjektideer for fornyelse av eksisterende bygg for å bidra til en mest mulig nøktern utvikling av eiendomsporteføljen. Ved å øke andelen av fornyelsesprosjekter, er målet å dempe behovet for nyinvesteringer, og dermed oppnå en mer bærekraftig utnyttelse av ressursene. Forsvarsbygg har også analysert og gitt råd om tiltak for balansering av investeringsplanen for langtidsperioden.

I 2021 etablerte vi en metodikk for standardiserte LCA-vurderinger i konseptutredninger. Dette gir

oppdragsgivere og prosjekteiere mulighet til å vurdere klimaavtrykk før valg av konsept for fremskaffelser av eiendom, bygg og anlegg. I 2022 vil vi implementere dette som en del av samtlige konseptvalgutredninger.

Ivaretagelse av Forsvarets skyte- og øvingsmuligheter på land og i sjø har stor betydning for den operative evnen. I 2021 har Forsvarsbygg bidratt med rådgivning for å formalisere skytefelt i sjøområdene og avklare rammebetingelser for skyte- og øvingsfelt på land.

Forsvarsbygg har også levert strategisk rådgivning til forsvarssektoren og andre offentlige etater innen fagområdene kulturminneforvaltning, miljø og bærekraft, HMS og beskyttelse og sikring av bygg.

Resultatkrav

| Styringsparameter R4.1

Bærekraftig rådgivning

Styringsparameteret er nytt for 2021, og vi har ikke tilstrekkelig grunnlag for å vurdere måloppnåelsen for 2021. Forsvarsbygg har etablert metodikk for standardiserte LCA-vurderinger i konseptutredninger. Ambisjonen er å implementere dette som del av samtlige konseptvalgutredninger 2022.

| Styringsparameter R4.2

Strategisk rådgivning

Etter avtale med Forsvarsdepartementet er brukerundersøkelsen utsatt til 2022. Gjennom gode tilbakemeldinger på våre rådgivningsoppdrag, legger vi til grunn at rådene har gitt beslutningsgrunnlag og merverdi for våre oppdragsgivere. Brukerundersøkelsen samt oppdrags- og leveransmålinger vil være viktige verktøy for å verifisere dette resultatmålet.

|||||||

Fra bygg og konstruksjonsarbeidet ved utbyggingen på Evenes flystasjon.

FOTO: FORSVARET

Redegjørelse for ressursbruk

Forsvarsbyggs totale driftsinntekter var 6,70 milliarder kroner i 2021. I tillegg har vi benyttet bevilgninger på 3,96 milliarder kroner til finansiering av investering på eiendom, bygg og anlegg. Dette gir en total finansiering av årets ressursbruk på 10,66 milliarder kroner, en økning på 0,89 milliarder kroner sammenlignet med 2020. Økningen skyldes i hovedsak salgs- og leieinntekter som har økt med 1 milliard kroner fra 2020, økt omsetning på brukerstyrte prosjekter mot Forsvaret og økt omsetning på forsyning.

Kostnader

De totale kostnadene for 2021 var 10,65 milliarder kroner¹. Av dette er det gjennomført investeringer i eiendom, bygg og anlegg for totalt 3,96 milliarder kroner, som er balanseført. De totale driftskostnadene for 2021 var 6,70 milliarder kroner. Det er en økning med 0,56 milliarder kroner fra 2020. Årsaken til økningen er 11,8 prosent økning i vare- og tjenestekjøp, 4,0 prosent økning i andre driftskostnader, 3,3 prosent økning i avskrivninger samt 1,9 prosent økning i lønnskostnader.

Totale kostnader per innsatsfaktor

Vare- og tjenestekjøp utgjør 71,8 prosent av de totale kostnadene i 2021, dersom vi inkluderer gjennomførte investeringer i eiendom, bygg og anlegg. Dette er en økning på 1,7 prosentpoeng sammenlignet med 2020. Hovedårsaken til økningen er økte energikostnader. Andelen samlede lønnskostnader utgjør 12,2 prosent. Dette er en reduksjon på 0,9 prosentpoeng, og skyldes et lavere antall årsverk enn i 2020. Avskrivninger på varige driftsmidler utgjør 12,5 prosent, noe som er en reduksjon på 0,7 prosentpoeng i forhold til fjoråret. Andre driftskostnader utgjør 3,5 prosent av totalkostnaden, en nedgang på 0,2 prosentpoeng.

Ser vi bort fra av- og nedskrivninger relatert til investeringer i eiendom, bygg og anlegg, utgjør totale kostnader 9,33 milliarder kroner. Fordelt på innsatsfaktorene utgjør vare- og tjenestekjøp 81,9 prosent av de totale kostnadene. Dette er en økning på 1,2 prosentpoeng sett opp mot 2020. Lønn utgjør totalt 13,9 prosent, en reduksjon på 1,1 prosentpoeng, mens andre driftskostnader utgjør 4,0 prosent, en økning på 0,2 prosentpoeng.

Totalt vare- og tjenestekjøp fordelt på kontonivå

Det er i 2021 utgiftsført kostnader for vare- og tjenestekjøp for totalt 8,01 milliarder kroner. Av dette er 3,96 milliarder kroner balanseført. Videre klassifisering av varekjøp viser at 83,9 prosent er knyttet til kjøp av tjenester, 9,6 prosent til gjennomstrømningskostnader og 6,5 prosent til direkte kostnader på drift. Av disse 6,5 prosentene utgjør innleie 58 prosent. Alle vare- og tjenestekjøp blir bokført direkte på prosjektene i de ulike produktområdene.

Totale kostnader per produktområde²

Totalt er det påløpt kostnader på 4,09 milliarder kroner til bevilgningsfinansierte produktområder i 2021. Det utgjør 38,4 prosent av de totale kostnadene, en reduksjon på 6,2 prosentpoeng fra 2020. Reduksjonen skyldes reduserte bevilgninger til investeringsporteføljen. Oppdragsfinansierte kostnader på 0,74 milliarder kroner utgjør 6,9 prosent av de totale kostnadene, og har økt med 2,6 prosentpoeng sammenlignet med fjoråret. Årsaken er økt oppdragsmengde til NATO-prosjekter.

Kostnader knyttet til husleieavtalene for 2021 er på 3,11 milliarder kroner og utgjør 29,2 prosent av de totale kostnadene. Dette er tilnærmet likt som fjoråret. Forsyningskostnadene på 1,04 milliarder kroner består i hovedsak av gjennomstrømningskostnader og utgjør 9,8 prosent av de totale kostnadene. Økningen på 2,3 prosentpoeng fra 2020 skyldes økte energikostnader. I 2021 har Forsvarsbygg benyttet 1,50 milliarder kroner til brukerstyrt utvikling og tilleggstjenester i eiendomsdriften. Dette utgjør 14,1 prosent av de totale kostnadene og er en økning fra 2020 på 1,2 prosentpoeng. Årsaken til økningen er normal variasjon i behov fra Forsvaret. Kostnader forbundet med bolig og kvarter er på 0,12 milliarder kroner og utgjør 1,3 prosent av de totale kostnadene. Dette er tilnærmet uendret fra 2020.

- ¹ Totale kostnader inkluderer aktiverte kostnader knyttet til immaterielle eiendeler og varige driftsmidler, samt avskrivninger.
- ² Alle produktområdene er knyttet til egne avtaler og kan ha ulike finansieringskilder i statsregnskapet.

Virksomhetens bemanningssituasjon

Årsverksutvikling

Ved utgangen av 2021 var det totalt 1446 ansatte og 1395 årsverk i Forsvarsbygg. Dette er en nedgang på 3,6 prosent i antall ansatte, som skyldes stram bemanningsstyring og høyere turnover. Av de fast ansatte er 98,9 prosent sivilt ansatt, og 1,1 prosent er militære. Denne fordelingen har vært stabil i flere år. Av den totale arbeidsstokken er 5,1 prosent ansatt i midlertidige stillinger. Dette er en nedgang på 0,4 prosentpoeng fra 2020. Forsvarsbygg ligger godt innenfor landsgjennomsnittet, som i 2021 er 9,4 prosent i alle næringer. Deltidsansatte utgjorde tre prosent av arbeidsstyrken i 2021. Dette er en økning på 0,1 prosentpoeng fra 2020, men likevel betydelig under landsgjennomsnittet. Vi har ikke informasjon som tilsier at deltiden er ufrivillig. Vi ser at hovedårsaken til midlertidig deltidsarbeid er foreldrepermisjon, midlertidig uførhet og delvis AFP. Andelen ansatte i ordinære deltidsstillinger utgjør 0,4 prosent.

Samlet turnover i 2021 var 9,6 prosent, en økning på 2,1 prosent fra 2020. Turnover som skyldes egen oppsigelse er 7,2 prosent, som er en økning på 2,5

prosent fra 2020. Økningen i turnover ser ut til å ha sammenheng med økningen i antallet utlyste stillinger i arbeidsmarkedet sammenlignet med 2020.

Sykefravær

Sykefraværet i Forsvarsbygg var i 2021 på 4,7 prosent, en liten oppgang på 0,3 prosentpoeng fra 2020. Av de 4,7 prosentene er 2,9 prosent langtidsfravær og 1,81 prosent korttidsfravær.

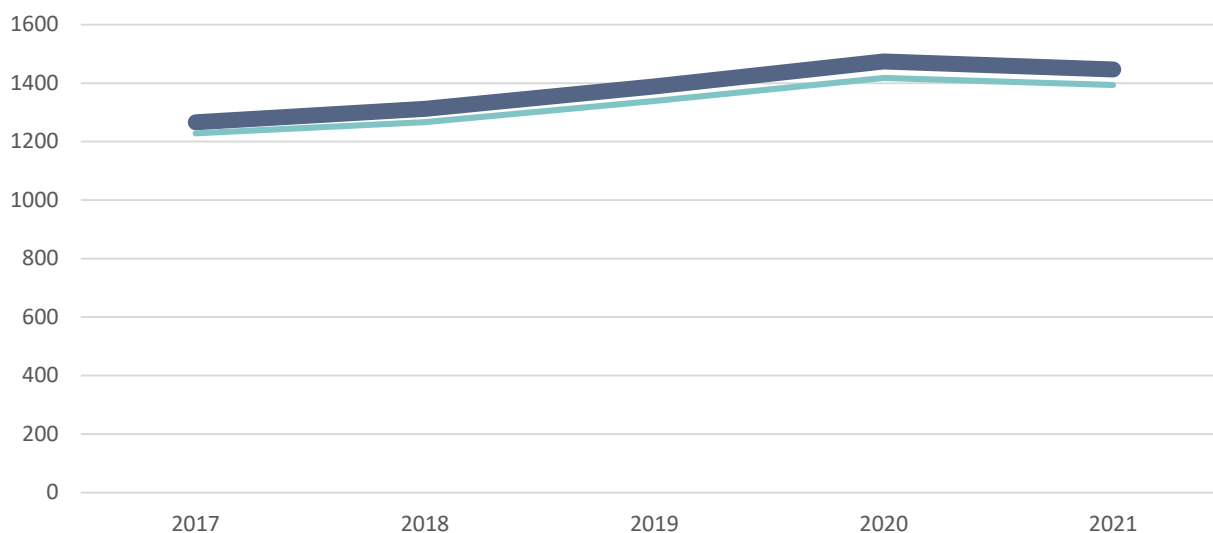
Ingen av Forsvarsbyggs avdelinger har et sykefravær over 5,0 prosent, som er vårt interne mål for sykefravær. Vi har likevel sett en jevn økning av sykefraværet utover året. Korttidsfraværet økte mer utover høsten 2021, noe vi antar kan skyldes korona, sesongforkjølelse og influensa.

Vi har jobbet systematisk over tid med å utvikle gode sykefravær rutiner, samt med opplæring av ledere i vanskelige sykefraværssaker og tiltak for inkluderende arbeidsliv. Forsvarsbygg sitt skreddersydde HMS-kurs og lederopplæringsprogram har også vært viktige faktorer i arbeidet. Høyt arbeidspress og ekstrabelastning som følge av tiltakene rundt koronapandemien, er identifisert som risikofaktorer i 2021 på samme måte som i 2020.

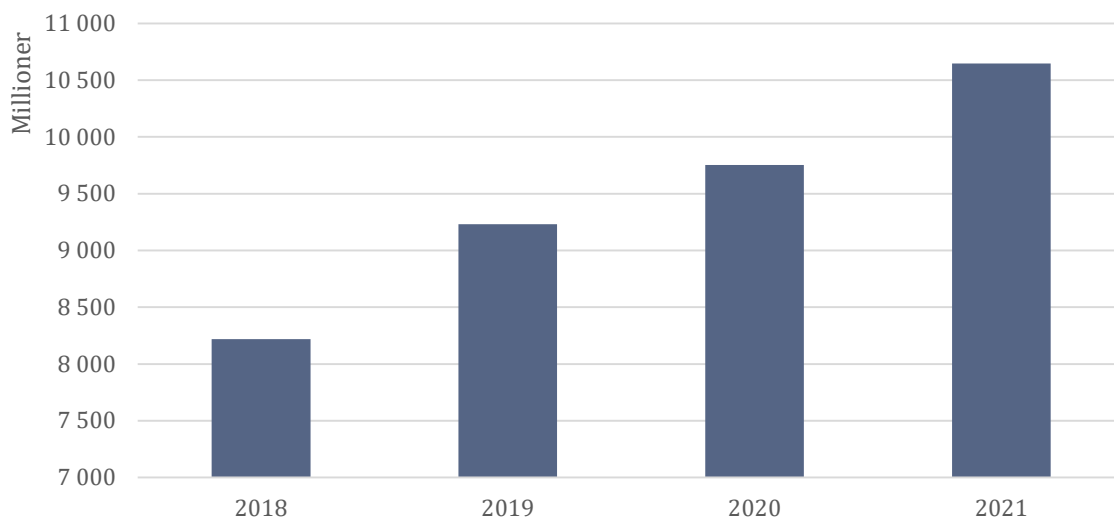
Antall ansatte og årsverk

- Antall ansatte **1 446**
- Antall årsverk **1 395**

- 25,7 % **kvinner**
- 74,3 % **menn**

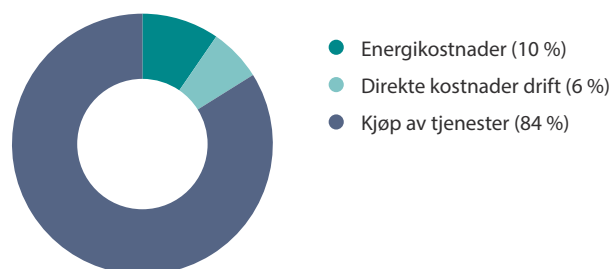
Totale driftskostnader i perioden 2018–2021

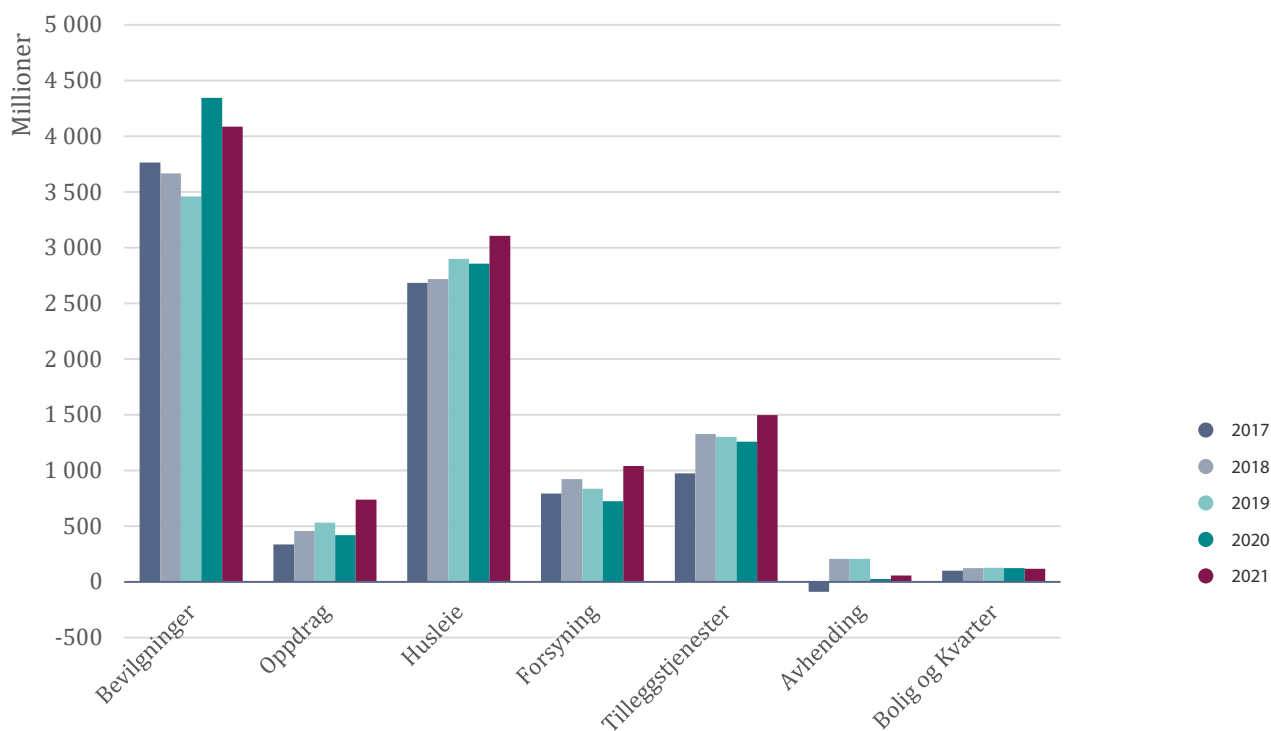
Totale driftskostnader per innsatsfaktor

Totalt varekjøp fordelt på kontonivå

Totalt kostnader per produktområder

A large, light gray, stylized number '4' is centered on the page. It has a thick, blocky appearance with a slight shadow effect. The number is composed of several geometric shapes: a vertical stem, a horizontal bar, and a diagonal stroke that forms the top-left part of the '4'.

KAPITTEL 4

Styring og kontroll

Forsvarsbyggs styring og kontroll er tilpasset virksomhetens egenart, risiko og vesentlighet.

Vi gjennomfører aktiviteter i tråd med Forsvarsdepartementets mål og prioriteringer og med effektiv ressursbruk.

En kultur for kontinuerlig forbedring skal sikre effektive prosesser med høy kvalitet.

Innledning

Forsvarsbygg har god styring og kontroll på virksomheten. Forsvarlig forvaltning og kontinuerlig forbedring utgjør rammene for kulturbygging, organisering, effektivisering og styring av virksomheten.

Hovedstrukturen i virksomhetsstyringen vår ligger fast og er tilpasset virksomheten i ett- og flerårig perspektiv. Vi har en velfungerende økonomimodell, som sammen med mål-, resultat- og risikostyring, er navet i vår overordnede styring.

Overordnet vurdering av styring og kontroll

Forsvarsbyggs modenhet i styring og kontroll vurderes av internrevisjonen som formalisert, med elementer av etterlevelse. Denne vurderingen er uendret fra 2019. Internrevisjonen skriver at Forsvarsbygg har gjort en rekke vesentlige forbedringer i 2021, særskilt innenfor risikostyring og internkontroll.

Kvaliteten og strukturen på risikostyringen er forbedret i 2021. Risikostyringen er ytterligere integrert i virksomhetsstyringen, slik at vi oppnår en mer helhetlig oppfølging.

Forsvarsbygg skal være en prosessdrevet virksomhet, og stadig flere av arbeidsprosessene våre blir definert og forbedret gjennom bruk av lean-baserte verktøy. I 2021 har vi styrket rollen som prosesseier for å sikre lik forståelse av roller, ansvar og myndighet. Vi har også fått på plass sentrale strukturer for et målrettet digitaliseringsarbeid. Forsvarsbyggs operative planverk er utviklet gjennom året. Dette gir etaten et godt styringsverktøy som vil utnyttes i videreutviklingen mot et beredskapsklart Forsvarsbygg.

Til tross for enkelte hendelser av alvorlig art i 2021, opplever Forsvarsbygg at etablerte styring- og internkontrollprosesser er gode, selv om etterlevelsen i disse hendelsene har sviktet. For å øke modenheten i styring og kontroll, vil Forsvarsbygg i 2022 sikre etterlevelse av implementerte forbedringer fra 2021. Dette skal vi gjøre ved å tett følge opp at forbedringene gir ønsket effekt.

Mål- og resultatstyring

Forsvarsbyggs målbilde for langtidsperioden 2021–2024 viser hvordan våre resultater understøtter forsvarssektorens effektmål. Målbildet vektlegger bærekraft i konkrete leveranser og rådgiving i større grad enn tidligere, og vi har fokus på måloppnåelse og effekt i ettårsperspektiv og for langtidsperioden. For å forsterke mål- og resultatstyringen, har Forsvarsbygg i 2021 integrert etatens prosess, styringssett og verktøy for virksomhetsstyring og risikostyring. Styringsmål, styringsparameter, strategiske tiltak, oppdrag og strategisk risiko er samlet i ledelsens informasjonssystem, for å understøtte helhetlig risikobasert virksomhetsstyring og rapportering. Risikobaserte strategiske tiltak, som støtter opp under det overordnede målbildet, er identifisert og implementert gjennom året. I mål- og resultatstyringen analyserer vi årsak og virkning og følger tett opp risiko gjennom risikoreduserende tiltak. Dette har bidratt til bedre måloppnåelse i løpet av året.

Risikostyring og intern kontroll

Systematiske og regelmessige vurderinger av risiko er en integrert del av Forsvarsbyggs styrings- og rapporteringsprosesser. Gjennom tidlig iverksetting av risikoreduserende tiltak, følges kritisk risiko aktivt opp og bidrar til at vedtatte strategier gjennomføres slik at fastsatte mål og resultater oppnås.

Forsvarsbygg har i 2021 etablert og operasjonalisert en helhetlig risikobasert internrevisjon- og kontrollplan for virksomheten, inkludert metode for systematisk oppfølging og rapportering. Videre har vi utarbeidet og implementert en enhetlig metode med verktøy for oppfølging av internrevisjoner og modenhetsvurderinger. De iverksatte tiltakene er delelementer i videreutviklet rammeverk for internkontroll, som skal legge til rette for en økt integrering av kontrollmiljø, risikostyring og etterlevelse.

Prosess, forum og rapporteringsnivå for risikostyring sikrer at hele etatens ansvarsområde risikovurderes, analyseres og håndteres. I 2021 er risikostyring i ledelsens informasjonssystem ytterligere tilpasset og implementert på tvers av seksjoner og regioner, i tillegg til at løsningen støtter månedlige økonomiske risikovurderinger. Forsvarsbyggs strategiske ambisjon har blitt risikovurdert i 2021, og det er gjennomført årlig oppfølging av mislighetsrisiko.

Forsvarsbygg internrevisjon har i sitt arbeid i 2021 ikke identifisert uakseptabel risiko som ikke har blitt håndtert av Forsvarsbygg.

Riksrevisjonen

Forsvarsbygg mottok revisjonsbrev uten merknader fra Riksrevisjonen for regnskapsåret 2020. Vi har de seks siste årene levert regnskap uten vesentlige feil eller mangler.

Kultur og integritetsbygging

Forsvarsbygg legger sine kjerneverdier tillit, ansvar, innsikt og integritet til grunn for all virksomhet. Vi har en høy bevissthet om verdiene, og alle ansatte skal bruke verdiene som rettleiding til å ta gode valg, i møte med hverandre og omgivelsene rundt oss. Integritet står sentralt i vårt arbeid med å bygge en felles etisk og holdningsmessig plattform. Viktige områder og aktiviteter knyttet til integritetsbygging inkluderer:

- Samfunnsoppdraget er en del av vår visjon og legger dermed føringer for de strategiske satsningsområdene og styringen av virksomheten
- Forebygging og avdekking av sosial dumping og arbeidslivskriminalitet.
- Likestilling, diskriminering og mangfold i Forsvarsbygg.
- Benytte Forsvarsbyggs leder- og medarbeiderprinsipper i medarbeidersamtaler.
- Jobbe systematisk med kulturbygging gjennom egenopplæring og utviklingsprogram for ledere og medarbeidere.

I enkelte varslingsaker er det indikasjoner på at verdiene våre ikke er godt nok forankret i organisasjonen. Disse sakene tas på alvor. Vi er tilfredse med at det har vært en nedgang i antall henvendelser til varslingskanalen i 2021 og at antallet er lavt i forhold til virksomhetens størrelse. For ytterligere å forsterke fokus på varsling og etterlevelse av det nye regelverket for varsling i forsvarssektoren fra 2020, vil intern prosedyre for varsling i Forsvarsbygg oppdateres og kommuniseres på tvers av virksomheten i 2022.

Porteføljestyling

Forsvarsbygg ser fremskaffelse, verdibevaring, drift og avhending i sammenheng ved utvikling av eiendomsporteføljen. Det er kun ved en helhetlig tilnærming

det er mulig å finne gode løsninger som ivaretar Forsvarets behov og som bidrar til å effektivisere eiendomsporteføljen og optimalisere fremtidig drift. Forbedret samhandling i den strategiske porteføljestylingen vil ha en positiv effekt på Forsvarsbyggs leveranser. Forsvarsbygg prioriterer derfor samhandling innenfor forsvarssektoren, totalforsvaret, eiendomsbransjen og markedet for øvrig.

Forsvarsbygg har i 2021 videreført en tett og god samhandling med Forsvarsdepartementet, Forsvaret og øvrige etater. Dette bidrar til koordinert strukturutvikling, hvor personellutvikling, informasjons- og kommunikasjonsteknologi, materiell og eiendom, bygg og anlegg sees i sammenheng.

For å forbedre den strategisk porteføljestylingen internt i Forsvarsbygg, har vi etablert et strategisk porteføljeforum som koordinerer, sprer kunnskap og metode om porteføljestyling, samt sørger for at riktig informasjon blir delt på tvers i virksomheten. Vi har etablerte et årshjul for planprosessene og felles innsynsportaler for produksjonsplaner, og på den måten forbedret den interne samhandlingen og den eiendomsfaglige rådgivningen i forsvarssektoren. Forsvarsbygg har i 2021 fortsatt arbeidet med å digitalisere eiendomsinformasjon, herunder digitalisering av kapasiteter, infrastruktur og bygningsinformasjonsmodeller. Digital informasjon om eiendom, bygg og anlegg gir både god og tilgjengelig oversikt over eksisterende bygningsmasse og bedre kvalitet i registrerte data.

Digitalisering

De digitale prioriteringene som ble fastsatt i virksomhet og digitaliseringsstrategien for 2020, er i løpet av 2021 videreutviklet og innlemmet i Forsvarsbyggs strategiske plan.

Forsvarsbygg har i 2021 implementert et porteføljekontor og forbedringsstyre som skal bidra til å forankre, koordinere og profesjonalisere gjennomføringen av forbedringsprosjekter. I tillegg har vi nylig etablert et digitaliseringsråd, som skal sikre en systematisk tilnærming for implementering av Forsvarsbyggs digitale veikart. Som en del av arbeidet med å øke gjennomføringsevnen, ble det i 2021 utviklet en ny prosjektmetodikk for interne utviklingsprosjektet som bygger på smidig metodikk. Denne metodikken passer godt inn i vårt øvrige forbedringsarbeid basert på lean og flyt i prosesser.

Sikkerhet og beredskap

I 2021 har vi evaluert og ytterligere justert sikkerhetsorganisasjonen for å understøtte Forsvaret og for å opprettholde et forsvarlig sikkerhetsnivå for de skjermingsverdige verdiene Forsvarsbygg forvalter på samfunnets vegne. I tillegg har ledelsen i Forsvarsbygg gjennomført en nyutviklet kurspakke innen sikkerhet for ledere i forsvarssektoren. Forsvarsbygg har videreutviklet sitt operative planverk i 2021. Dette for å ytterligere understøtte Forsvaret i fred, krise og krig.

Personvern og informasjons-sikkerhet

Hensynet til personvern er også inkludert i prinsippene våre for informasjonsdeling. Personvernombudet i Forsvarsbygg opplever et jevnt tilfang av saker hvor virksomheten ønsker avklart spørsmål knyttet til personvern og setter dette i sammenheng med et økende fokus på personvern og etterlevelse av personvernregler på tvers av virksomheten. Vi fortsetter å følge opp og tilpasse implementeringen av GDPR i 2022. Forsvarsbygg har i 2021 styrket samarbeidet med nasjonale miljøer for forebygging, detektering og håndtering av cybersikkerhetshendelser. Videre har Forsvarsbygg styrket sikkerhetsorganisasjonen med nødvendig kompetanse slik at sikkerhet og tillit blir bygget inn i valgte digitale samhandlingsløsninger.

Inkludering i arbeidslivet

Forsvarsbygg har i 2021 gjennomført flere tiltak for å styrke arbeidet med inkludering i virksomheten. Vi har utarbeidet en handlingsplan som danner grunnlaget for inkluderingsarbeidet vårt. Vi deltar også i traineeprogrammet i staten, slik at vi får tilgang til all kompetanse som finnes i samfunnet samtidig som vi bidrar til å inkludere personer med nedsatt funksjonsevne og hull i CV-en i arbeidsmarkedet.

I 2021 tiltrådte våre to første traineer. Forsvarsbygg hadde som mål å rekruttere ytterligere fem traineer i løpet av året. Én trainee er ansatt, og vil begynne første tertial 2022. To rekrutteringsprosesser ble avsluttet uten resultat fordi det ikke var kvalifiserte kandidater. De to resterende søknadsprosessene er utsatt til 2022.

Antallet nyansettelser i 2021 med nedsatt funksjonsevne eller hull i CV-en var to personer i fast stilling

og to personer i midlertidige stilling. Dette utgjør 3,1 prosent av de nyansatte i 2021, sammenlignet med 2,2 prosent i 2020. Det er under målsettingen på 5 prosent. Erfaringen vår er at det er kvalifikasjonskravet som gjør det krevende å rekruttere personer fra målgruppen til faste stillinger.

Vi rapporterer ukentlig på hvor mange med nedsatt funksjonsevne eller hull i CV som blir innkalt til intervju, og har i løpet av året hatt et tettere samarbeid med NAV i forbindelse med rekruttering. Forsvarsbygg har positive erfaringer med medarbeiderne som har blitt rekruttert fra målgruppen, som vi vil ta med oss i det videre inkluderingsarbeidet.

Innsats mot arbeidslivskriminalitet

Forebygging og avdekking av sosial dumping og arbeidslivskriminalitet er ett av satsningsområdene i Forsvarsbyggs anskaffelsesstrategi for 2019–2023. Vi har seriøsitetsskrav i kontraktene våre, som er basert på de anbefalte kravene fra Direktoratet for forvaltning og økonomistyring, Fellesforbundet, Byggenæringens landsforening og Kommunesektorens interesse- og arbeidsgiverorganisasjon i Norge. Det stilles blant annet krav til lønns- og arbeidsvilkår for ansatte, ansatte hos underentreprenører og innleide, maksimalt to ledd underentreprenører, bruk av fast ansatte, faglærte håndverkere og lærlinger, medlemskap i StartBANK, innlevering av skattefullmakt, og rapportering til Brukerdialog Utland for hele kontraktkjeden der det er relevant. Entreprenøren og leverandøren er forpliktet til å dokumentere at kravene er innfridd, og skal kunne fremlegge dokumentasjonen på forespørsel. Dette gir Forsvarsbygg muligheten til å kontrollere etterlevelse av regelverket for å ivareta seriøsitet i bygge- og anleggsarbeid, herunder at lønn til den enkelte arbeidstaker er i henhold til allmenngjorte satser, at arbeidstidsordninger er forsvarlige, at skatter og avgifter er innbetalt og at det benyttes kvalifiserte arbeidstakere med relevant opplæring. Forsvarsbygg har i flere år samarbeidet med Skatteetaten om forsterket innsats mot arbeidsmarkedskriminalitet. Formålet er å styrke kunnskapen om skatte- og avgiftskriminalitet, utveksle opplysninger mellom etatene og gjennomføre kontroll av Forsvarsbyggs leverandørkjeder. I 2021 ble det gjennomført uanmeldte kontroller på tre lokasjoner som avdekket konkrete avvik og forbedringsområder som følges opp av Forsvarsbygg.

I tillegg til kontrollene som har blitt utført i samarbeid med Skatteetaten, er det gjennomført både rutinemessig kontrollvirksomhet og utvidede undersøkelser av tips fra eksterne. For å fremme seriøsitet i Forsvarsbyggs leverandørkjeder, gjøres det rutinemessige vurderinger av utvidede skatteattester og kontroller av lønns- og arbeidsvilkår der risikoen for arbeidslivskriminalitet vurderes å være høy. I 2021 har Forsvarsbygg inndrevet om lag 6,4 millioner kroner gjennom å hindre adgang til byggeplass før dokumentasjon på innbetalte skatte- og avgiftsrestanser foreligger. For øvrig er det gjennomført kontroller på byggeplass av at arbeidstakerne bærer synlig HMS-kort, at de er innregistrert på byggeplass og at korrekte opplysninger om dem fremkommer i oversiktslister. Forsvarsbygg har også jobbet med å forbedre rutinene for inntakskontroll av entreprenører i bygge- og anleggsprosjekter, der formålet er oppfølging av lovpålagte krav som i hovedsak stilles i arbeidsmiljøloven, anskaffelsesloven og utlendingsloven.

I 2021 ble Forsvarsbygg støtte medlem i Fair Play bygg, en ideell organisasjon som jobber for en seriøs bygg- og anleggsbransje. Forsvarsbygg deltar også i et samarbeidsforum med andre offentlige byggherreorganisasjoner, der vi deler erfaring og kompetanse.

A large, stylized number '5' is the central graphic element. It is rendered in a light gray color with a thin dark outline. The number is positioned on the left side of the page, with its right edge overlapping the text 'Fremtidsutsikter'.

KAPITTEL 5

Fremtidsutsikter

Forsvarssektorens langsiktige måloppnåelse forutsetter at Forsvarsbygg utvikler bærekraftige og kosteffektive leveranser som understøtter forsvarssektorens behov.

RESULTATMÅL R1

ET BEREDSKAPSKLART FORSVARSBYGG

Funksjonelle eiendommer, bygg og anlegg er et av premissene for Forsvarets operative evne og beredskap. Forsvarsbygg skal til enhver tid være beredskapsklart i tråd med kravene i forsvarssektorens instruksjoner og retningslinjer. I langtidsperioden 2021–2024 vil vi fortsette den videre utviklingen av eget operativt planverk gjennom blant annet øvelser med de øvrige aktørene i forsvarssektoren. Dette gjelder særlig øvelsene Cold Response 2022 og Polaris Gram 2022, som vil være læringsarenaer for planlegging av øvelser i årene som kommer.

Forsvarsbygg skal også styrke beredskapskompetansen og beredskapskulturen i organisasjonen og sørge for at prioritert eiendom, bygg og anlegg har en tilstand som understøtter beredskapssevnen. Avtaler med Forsvaret, samarbeid med sivile aktører og sivile kapasiteter skal styrkes for å understøtte beredskaps- og totalforsvarsevnen.

RESULTATMÅL R2

FREMSKAFFELSE AV BÆREKRAFTIG EIENDOM, BYGG OG ANLEGG

Fremskaffelse av bærekraftig eiendom, bygg og anlegg skal understøtte videreutviklingen av basestrukturen for Forsvarets kapasiteter. For Luftforsvaret er fremskutt base for kampfly etablert på Evenes, men det vil fortsatt pågå et arbeid for å fullføre komplette og permanente fasiliteter for nye maritime patruljefly. I tillegg vil vi jobbe med å fornye og videreutvikle eksisterende kapasiteter på Ørland. De største fremskaffelsene vil være knyttet til hovedbase for maritime patruljefly på Evenes og til etablering av nye sensorer for luftovervåking. For Sjøforsvaret skal vi videreutvikle Haakonsværn orlogsstasjon for ubåtvåpenet og videreutvikle Ramsund orlogsstasjon som Sjøforsvarets base i nord. Fremskaffelse av eiendom, bygg og anlegg til Finnmark landforsvar og videreutviklingen av basestrukturen i indre Troms, vil være hovedinnsatsen overfor Hæren i langtidsperioden.

Forsvarssektoren arbeider med å konkretisere og kvalitetssikre tiltakene som skal bidra til realisering av vedtatt strukturutvikling. Sentrale investeringer i nye strukturutviklingstiltak ligger fremdeles i idé- og konseptfasen. Forsvarsbygg vil prioritere arbeidet med konseptvalg for fremskaffelse av eiendom, bygg og anlegg og forprosjekt for nye investeringsprosjekter.

Bygg- og anleggsnæringen har et vesentlig klimaavtrykk. Som en stor bestiller må Forsvarsbygg bidra til at fremskaffelse av eiendom, bygg og anlegg skjer på en bærekraftig måte. Forsvarsbygg skal arbeide for å øke byggenes fleksibilitet og mobilitet slik at levetiden forlenges. Vi skal etterspørre innovasjon, belønne gode miljøløsninger i anskaffelsene våre og tilby oppdragsgiver og prosjekteier en vurdering av klimaavtrykk før valg av konsept.

Forsvarsbygg skal bidra til å hente ut gevinster i utredning, beslutningsløp og gjennomføring av prosjekter for fremskaffelse og fornyelse av eiendom, bygg og anlegg, som en del av forsvarssektorens program for modernisering og effektivisering. Vi skal oppnå gevinstene gjennom innføring av en prosjektmodell som tilpasses ulike kategorier av investeringsprosjekter, gjenbruk og standardisering, flyt i prosjektgjennomføring og digitalisering.

RESULTATMÅL R3**GOD FORVALTNING AV
FORSVARSEKTORENS
EIENDOMMER, BYGG OG ANLEGG**

Forsvarsbygg skal sikre at forsvarssektorens eiendomsportefølje er bærekraftig og kostnadseffektiv. Dette skal vi gjøre gjennom langsiktig verdibevarende forvaltning av eiendomsporteføljen, hvor vi skal ivareta bruksverdi, økonomisk verdi og verneverdi.

Det overordnede målet med forvaltningen er at all ressursbruk skal skape funksjonell eiendom, bygg og anlegg som tilfredsstiller forsvarssektorens behov og sikrer best mulig totaløkonomi. Utfordringen er å møte behovene med en sektor i stadig utvikling og en aldrende eiendomsportefølje. Dette stiller høye krav til oss. Forsvarsbygg må forstå Forsvarets behov, øke innovasjonstakten og fortsette arbeidet med digitalisering for å bli en mer proaktiv og effektiv forvalter.

Forsvarssektoren står ovenfor betydelige krav til gevinstrealisering i tiden fremover der eiendom, bygg og anlegg er et viktig gevinstområde. Forsvarsbygg vil som en del av dette optimalisere bolig- og kvarterporteføljen. I tillegg vil Forsvarsbygg i større grad knytte ingeniørkompetansen til anskaffelsesprosessene, for å bidra til økt konkurranse i markedet og oppnå best mulig avtaler. Vi skal også bidra til at Forsvaret utranterer overflødig eiendom, bygg og anlegg, slik at driftskostnader går ned og forsvarssektorens inntekter kan økes gjennom salg.

RESULTATMÅL R4**PROFESJONELL OG
HELHETLIG RÅDGIVNING**

Profesjonell og helhetlig rådgivning skal bidra til å bedre leveranser innenfor Forsvarsbyggs øvrige resultatmål. Rådgivningen skal støtte Forsvarsdepartementet, Forsvaret og sektoren for øvrig, for å sikre at brukerbehov tilfredsstilles innenfor best mulig totaløkonomi.

Forsvarsbygg skal være en proaktiv rådgiver som sikrer målrettet, kostnadseffektiv og bærekraftig ressursutnyttelse. Miljø og andre samfunnsmessige konsekvenser av Forsvarets virksomhet innen eiendom, bygg og anlegg skal ivaretas. Forsvarsbygg skal sikre et forsvarlig sikkerhetsnivå i leveransene våre til forsvarssektoren for å ivareta Forsvarets verdier og operative evne.

Forsvarsbygg skal støtte departementet og Forsvaret med rådgivning og utredninger i forsvarssektorens langtids- og gjennomføringsplanlegging. Våre råd skal være basert på god innsikt om forsvarssektoren, eiendomsbransjen, samt vår rolle som samfunnsaktør. Rådgivningen skal være helhetlig og se fremskaffelse, verdibevaring, drift og utrantering og avhending i sammenheng. Det er kun ved en helhetlig tilnærming det er mulig å finne gode løsninger som ivaretar Forsvarets behov og som bidrar til å effektivisere eiendomsporteføljen og optimalisere fremtidig drift.

Kvaliteten i rådgivningen skal styrkes ved at interne spesialistmiljøer, som miljøseksjonen, anskaffelser og nasjonalt kompetansesenter for sikring av bygg, er med tidlig i prosessene der handlingsrommet for gode løsninger er størst. I tillegg skal dialogen med leverandørmarkedet styrkes for å utnytte kompetanse og innovative løsninger fra eksterne miljøer. Effekten for forsvarssektoren vil bli bærekraftige løsninger med riktig kvalitet, som ivaretar krav innen sikkerhet og miljø, samt god totaløkonomi for sektoren.

Evaluerings av Forsvarsbyggs rådgivningsfunksjon gjennomføres som en årlig brukerundersøkelse, oppdragsevaluering knyttet til strategiske rådgivningsleveranser og egevaluering. Tilbakemeldingen vil være et viktig grunnlag for videre utvikling, både av våre leveranser og mer spesifikke rådgivningsoppdrag.

KAPITTEL 6

Årsregnskap

Forsvarsbygg avlegger regnskap etter to finansielle rammeverk: Kontantregnskap etter statsregnskapets bestemmelser og periodisert virksomhetsregnskap i samsvar med de statlige regnskapsstandardene (SRS).

Ledelseskommentar til årsregnskapet

Formål

Forsvarsbygg ble opprettet i 2002 og er underlagt Forsvarsdepartementet. Forsvarsbyggs samfunnsoppdrag er planlegging, anskaffelse, drift og avhending av forsvarssektorens eiendommer, bygg og anlegg (EBA) i den hensikt å understøtte målsettingen om å etablere et forsvar for vår tid. I tillegg forvalter Forsvarsbygg militære festninger med formål å skape nytt liv på historisk grunn. Årsregnskapet utgjør del 6 i årsrapporten til Forsvarsbygg.

Bekreftelse

Årsregnskapet er avlagt i henhold til bestemmelser om økonomistyring i staten med tilhørende rundskriv fra Finansdepartementet (R-115) og krav fra Forsvarsdepartementet i instruks om økonomistyring.

Forsvarsbygg avlegger regnskap etter to finansielle rammeverk, det vil si kontantregnskap etter statsregnskapets bestemmelser og periodisert virksomhetsregnskap i samsvar med de statlige regnskapsstandardene (SRS).

Regnskapet gir et dekkende bilde av Forsvarsbyggs disponible bevilgninger, regnskapsførte inntekter, utgifter, eiendeler og gjeld.

Resultat etter SRS

Etter innføring av SRS 10 vil resultatet av periodens aktiviteter alltid være null, ettersom netto resultat av Forsvarsbyggs transaksjonsbaserte inntekter reduserer den årlige inntektsføringen av bevilgning. Årets resultat av transaksjonsbaserte inntekter, hovedsakelig avhending av fast eiendom og resultat fra eiendomsdriften, utgjorde 211 millioner kroner og er fratrukket årets inntektsføring av bevilgning.

Vurdering av bevilgningsregnskapet

Forsvarsbyggs samlede bevilgninger til drift og investeringer i 2021 var 9,579 milliarder kroner. Totalt er 95 prosent av tilgjengelig ramme benyttet i driftsåret og gir samlet sett et mindreforbruk.

Totalt viser utgiftssiden for driftskapitlet en mindre-utgift på 517 millioner kroner, mens inntektssiden viser en mindreinntekt på 169 millioner kroner. Dette gir en netto mindreutgift på 315 millioner kroner som vil bli søkt overført til 2022. Mindreforbruket kan forklares ved flere forhold, men er i hovedsak knyttet til utsatt fremdrift på ett øremerket prosjekt.

For investeringskapitlet er det et totalt mindreforbruk på 25 millioner kroner, noe som er 1 prosent av tildelt ramme. Kapittel 4710 post 47, salg av eiendom, bygg og anlegg viser en merinntekt på 7,4 millioner kroner, hvor inntektskravet var 148 millioner kroner.

Mellomværende

Mellomværende med statskassen utgjorde per 31.12.2021 totalt 36,5 millioner kroner og består i hovedsak av fordringer knyttet til skyldig skatte- og offentlige avgifter. Oppstillingen av artskontorapporteringen viser hvilke eiendels- og gjeldsposter mellomværende består av.

Tilleggsopplysninger

Riksrevisjonen er ekstern revisor og bekrefter regnskapet for Forsvarsbygg. Årsregnskapet er ikke ferdig revidert per dags dato, men revisjonsberetningen antas å foreligge i løpet av 2. kvartal 2022. Beretningen blir publisert på www.forsvarsbygg.no når dokumentet er offentlig.

Oslo, 07.02.2022

Svein Thorbjørn Thoresen,
direktør Forsvarsbygg

Prinsippnote til årsregnskapet – for oppstilling av bevilgningsrapportering og artskontorrapportering

Årsregnskap for statlige virksomheter er utarbeidet og avlagt etter nærmere retningslinjer fastsatt i bestemmelser om økonomistyring i staten («bestemmelsene»). Årsregnskapet er i henhold til krav i bestemmelsene punkt 3.4.1, nærmere bestemmelser i Finansdepartementets rundskriv R-115 av desember 2019 og eventuelle tilleggskrav fastsatt av overordnet departement.

Oppstillingen av bevilgningsrapporteringen og artskontorrapporteringen er utarbeidet med utgangspunkt i bestemmelsene punkt 3.4.2.

Grunnleggende prinsipper for årsregnskapet:

- a. Regnskapet følger kalenderåret.
- b. Regnskapet inneholder alle rapporterte utgifter og inntekter for regnskapsåret.
- c. Regnskapet er utarbeidet i tråd med kontantprinsippet.
- d. Utgifter og inntekter er ført i regnskapet med brutto beløp.

Oppstillingene av bevilgnings- og artskontorrapportering er utarbeidet etter de samme prinsippene, men gruppert etter ulike kontoplaner. Prinsippene samsvarer med krav i bestemmelsene punkt 3.5 til hvordan virksomhetene skal rapportere til statsregnskapet. Sumlinjen «Netto rapportert til bevilgningsregnskapet» er lik i begge oppstillingene.

Virksomheten er tilknyttet statens konsernkontoordning i Norges Bank i henhold til krav i bestemmelsene pkt. 3.7.1. Bruttobudsjetterte virksomheter tilføres ikke likviditet gjennom året, men har en trekkrettighet på sin konsernkonto. Ved årets slutt nullstilles saldoen på den enkelte oppgjørskonto ved overgang til nytt år.

Bevilgningsrapporteringen

Oppstillingen av bevilgningsrapporteringen omfatter en øvre del med bevilgningsrapporteringen og en nedre del som viser beholdninger virksomheten står

oppført med i kapitalregnskapet. Bevilgningsrapporteringen viser regnskapstall som virksomheten har rapportert til statsregnskapet. Det stilles opp etter de kapitler og poster i bevilgningsregnskapet virksomheten har fullmakt til å disponere. Kolonnen samlet tildeling viser hva virksomheten har fått stilt til disposisjon i tildelingsbrev for hver statskonto (kapittel/post). Oppstillingen viser i tillegg alle finansielle eiendeler og forpliktelser virksomheten står oppført med i statens kapitalregnskap.

Mottatte fullmakter til å belaste en annen virksomhets kapittel/post (belastningsfullmakter) vises ikke i kolonnen for samlet tildeling, men er omtalt i note B til bevilgningsoppstillingen. Utgiftene knyttet til mottatte belastningsfullmakter er bokført og rapportert til statsregnskapet og vises i kolonnen for regnskap.

Avgitte belastningsfullmakter er inkludert i kolonnen for samlet tildeling, men bokføres og rapporteres ikke til statsregnskapet fra virksomheten selv. Avgitte belastningsfullmakter bokføres og rapporteres av virksomheten som har mottatt belastningsfullmakten og vises derfor ikke i kolonnen for regnskap. De avgitte fullmaktene framkommer i note B til bevilgningsoppstillingen.

Artskontorrapporteringen

Oppstillingen av artskontorrapporteringen har en øvre del som viser hva som er rapportert til statsregnskapet etter standard kontoplan for statlige virksomheter og en nedre del som viser eiendeler og gjeld som inngår i mellomværende med statskassen.

Artskontorrapporteringen viser regnskapstall virksomheten har rapportert til statsregnskapet etter standard kontoplan for statlige virksomheter. Virksomheten har en trekkrettighet på konsernkonto i Norges Bank. Tildelingene er ikke rapportert som en inntekt til statsregnskapet og derfor ikke vist som inntekt i artskontorrapporteringen.

Oppstilling av bevilgningsrapportering

TALL I 1 000 KRONER

Utgifts- kapittel	Kapittelnavn	Post	Posttekst	Note	Samlet tildeling *	Regnskap 2021	Merutgift (-) og mindreutgift
1710	Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg	01	Driftsutgifter, kan overføres	A	5 887 566	5 396 213	491 353
1710	Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg	47	Nybygg og nyanlegg, kan overføres	A	3 691 253	3 665 879	25 374
Sum utgiftsført					9 578 819	9 062 092	

Inntekts- kapittel	Kapittelnavn	Post	Posttekst	Note	Samlet tildeling	Regnskap 2021	Merinntekt og mindre- inntekt (-)
4710	Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg	01	Driftsinntekter	A	5 120 919	4 944 916	-176 003
4710	Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg	47	Salg av eiendom	A	148 432	155 823	7 391
5700	Folketrygdens inntekter	72	Arbeidsgiveravgift			137 851	
Sum utgiftsført					5 269 351	5 238 590	

Netto rapportert til bevilgningsregnskapet

3 823 502

Kapitalkontoer

60079501	Norges Bank KK /innbetalinger					5 412 844	
60079502	Norges Bank KK/utbetalinger					-9 274 902	
724090	Endring i mellomværende med statskassen					38 557	
Sum rapportert						-	

Beholdninger rapportert til kapitalregnskapet (31.12.)

Konto	Tekst	2021	2020	Endring
724090	Mellomværende med statskassen	-36 468	-75 025	38 557

* Samlet tildeling skal ikke reduseres med eventuelle avgitte belastningsfullmakter (gjelder både for utgiftskapitler og inntektskapitler). Se note B Forklaring til brukte fullmakter og beregning av mulig overførbart beløp til neste år for nærmere forklaring.

Note **A** Forklaring av samlet tildeling utgifter

TALL I 1 000 KRONER

Kapittel og post	Overført fra i fjor	Årets tildelinger	Samlet tildeling
1710/01	262 616	5 624 950	5 887 566
1710/47	183 187	3 508 066	3 691 253
4710/01		5 120 919	5 120 919
4710/47		148 432	148 432

Note **B** Forklaring til brukte fullmakter og beregning av mulig overførbart beløp til neste år

TALL I 1 000 KRONER

Kapittel og post	Stikkord	Merutgift(-)/ mindre utgift	Utgiftsført av andre iht. avgitte belastningsfullmakter(-)	Merutgift(-)/ mindreutgift etter avgitte belastningsfullmakter	Merinntekter/ mindreinntekter(-) iht. merinntektsfullmakt	Omdisponering fra post 01 til 45 eller til post 01/21 fra neste års bevilgning	Innsparinger(-)	Sum grunnlag for overføring	Maks. overførbart beløp	Mulig overførbart beløp beregnet av virksomheten
171001/471001	«kan overføres»	491 353		491 353	-176 003			315 350	10 322 078	315 350
171047/471047	«kan overføres»	25 374		25 374	7 391			32 765	6 657 366	32 765

Forklaring til bruk av budsjettfullmakter

Kapittel 1710 post 01 og 4710 post 01

Forsvarsbyggs inntekter fra utleie av eiendom, bygg og anlegg budsjetteres på kapittel 4710, post 01, mens utgiftene til ivaretagelse av bygningsmassen budsjetteres på kapittel 1710, post 01. Utgiftene vil være høyere enn inntektene som følge av at Forsvarsbygg mottar ulike øremerkede bevilgninger over drift. Forskjell mellom utgift og inntekt på de enkelte poster skyldes utsatt fremdrift på ett øremerket prosjekt (gradert) og ulik forfallsdato og oppgjørdsdato på utgående og inngående fakturaer i forbindelse med årsskiftet. Totalt fremkommer det en netto mindreutgift på 315,35 millioner kroner som vil bli søkt overført til 2022.

Kapittel 1710 post 47 og 4710 post 47

Mindreutgiften på 32,77 millioner kroner vil bli søkt overført til 2022. I sum mindreutgift er det tatt hensyn til merinntekt på 7,39 millioner kroner som er rapportert på kapittel 4710 post 47 (avhending). Ved overføring til 2022 inngår beløpet i 1710 post 47.

Oppstilling av artskontorrapporteringen

	31.12.2021	31.12.2020
Driftsinntekter rapportert til bevilgningsregnskapet		
Innbetalinger fra tilskudd og overføringer	19 145	15 688
Salgs- og leieinntekter	4 940 301	4 071 281
Andre inntekter	214 025	227 634
Sum inntekter fra drift	5 173 470	4 314 603
Driftsutgifter rapportert til bevilgningsregnskapet		
Utbetalinger til lønn	1 296 363	1 265 054
Andre utbetalinger til drift	4 182 365	3 769 458
Sum utbetalinger til drift	5 478 729	5 034 512
Netto rapporterte driftsutgifter	305 259	719 909
Investerings- og finansinntekter rapportert til bevilgningsregnskapet		
Innbetaling av finansinntekter	342	118
Sum investerings- og finansinntekter	342	118
Investerings- og finansutgifter rapportert til bevilgningsregnskapet		
Utbetaling til investeringer	3 655 600	3 291 819
Utbetaling av finansutgifter	836	605
Sum investering- og finansutgifter	3 656 436	3 292 424
Netto rapporterte investering- og finansutgifter	3 656 094	3 292 306
Innkreivingsvirksomhet og andre overføringer til staten		
Innbetaling av skatter, avgifter, gebyrer m.m.	-	-
Sum innkreivingsvirksomhet og andre overføringer til staten	-	-
Tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten		
Utbetalinger av tilskudd og stønader	-	-
Sum tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten	-	-
Inntekter og utgifter rapportert på felleskapitler		
Gruppelivsforsikring konto 1985 (ref. kap. 5309, inntekt)	-	-
Arbeidsgiveravgift konto 1986 (ref. kap. 5700, inntekt)	137 851	135 296
Nettoføringsordningen for merverdiavgift konto 1987 (ref. kap. 1633, utgift)	-	-
Netto rapporterte utgifter på felleskapitler	-137 851	-135 296
Netto rapportert til bevilgningsregnskapet	3 823 502	3 876 919
Oversikt over mellomværende med statskassen		
<i>Eiendeler og gjeld</i>	31.12.2021	31.12.2020
Fordringer på ansatte	33	275
Skyldig skattetrekk og andre trekk	-47 326	-44 949
Skyldige offentlige avgifter	10 826	-3 409
Avsatt pensjonspremie til Statens pensjonskasse	-	-26 930
Differanser på banker og uidentifiserte inntekter	-	-11
Sum mellomværende med statskassen	-36 468	-75 025

Regnskapsprinsipper

Virksomhetsregnskap avlagt i henhold til de statlige regnskapsstandardene (SRS).

Transaksjonsbaserte inntekter

Transaksjonsbaserte inntekter regnskapsføres i henhold til SRS 9; inntekter resultatføres når de er opptjent til verdien av vederlaget på transaksjonstidspunktet. Inntektsføring ved salg av varer skjer på leveringstidspunktet og salg av tjenester inntektsføres i takt med utførelsen.

Inntekt fra bevilgninger og inntekt fra tilskudd og overføringer

Inntekt fra bevilgninger og inntekt fra tilskudd og overføringer regnskapsføres i henhold til SRS 10; inntekter resultatføres etter prinsippet om motsatt sammenstilling, som innebærer at inntekt fra bevilgninger og inntekt fra tilskudd og overføringer resultatføres i takt med at aktivitetene som finansieres av disse inntektene utføres. Det vil si i samme periode som kostnadene.

Bruttobudsjetterte virksomheter har en forenklet praktisering av prinsippet om motsatt sammenstilling ved at inntekt fra bevilgninger beregnes som differansen mellom periodens totale kostnader og opptjente transaksjonsbaserte inntekter og eventuelle inntekter fra tilskudd og overføringer til virksomheten. En konsekvens av dette er at resultatet av periodens aktiviteter blir null.

Kostnader

Utgifter som gjelder transaksjonsbaserte inntekter kostnadsføres i samme periode som tilhørende inntekt. Utgifter som finansieres med inntekt fra bevilgning og inntekt fra tilskudd og overføringer, kostnadsføres i takt med at aktivitetene utføres.

Leieavtaler

Virksomheten har valgt å benytte forenklet metode i SRS 13 om leieavtaler og klassifiserer alle leieavtaler som operasjonelle leieavtaler.

Klassifisering og vurdering av anleggsmidler

Anleggsmidler er varige og betydelige eiendeler som disponeres av virksomheten. Med varig menes utnyttbar levetid på tre år eller mer. Med betydelig menes enkeltstående anskaffelser (kjøp) med anskaffelseskost

på 50 000 kroner eller mer. Anleggsmidler er balanseført til anskaffelseskost fratrukket avskrivninger.

Kontorinventar og datamaskiner (PCer, servere m.m.), med utnyttbar levetid på tre år eller mer, er balanseført som egne grupper. Anleggsmidler nedskrives til virkelig verdi ved en eventuell bruksendring, dersom virkelig verdi er lavere enn balanseført verdi.

Bygg og anlegg

Ved første gangs balanseføring verdsettes bygg og anlegg til anskaffelseskost. Bygg og anlegg avskrives lineært over forventet levetid. Etterfølgende kostnader legges til driftsmidlets balanseførte verdi, eller balanseføres separat, når det er sannsynlig at fremtidige økonomiske fordeler tilknyttet kostnaden vil tilflyte Forsvarsbygg og kostnaden kan måles pålitelig. Øvrige vedlikeholdskostnader resultatføres i den perioden de påløper. Når et bygg eller anlegg besluttet solgt, blir det foretatt en nedskrivning dersom forventet netto salgsverdi er lavere enn bokført verdi.

NATO-finansierte bygg og anlegg

NATO-finansierte bygg og anlegg behandles på samme måte som øvrige bygg og anlegg.

Tomter

Tomter balanseføres til anskaffelseskost og avskrives ikke.

Anlegg under utførelse

Prosjekter som representerer anlegg under utførelse balanseføres til verdien av bokført produksjon for igangsatte investeringer i bygg og anlegg. Inntektsføringen blir gjort i takt med at kostnadene påløper. Det blir ikke gjort nedskrivninger for risiko for tap, da prosjektene er fullfinansiert av staten.

Infrastruktur

Infrastruktur balanseføres til kostpris på tidspunkt for anskaffelse og registreres særskilt på anleggsnummer. Infrastruktur avskrives lineært over forventet levetid og vurderes årlig for nedskrivningsbehov.

Andre anleggsmidler

Øvrige anleggsmidler verdsettes til anskaffelseskost og avskrives over anleggsmidlets forventede levetid. Kostnader forbundet med normalt vedlikehold og reparasjoner blir kostnadsført i den perioden de påløper. Kostnader ved større utskiftninger og fornyelser som øker driftsmidlenes levetid vesentlig, balanseføres.

Klassifisering og vurdering av omløpsmidler og kortsiktig gjeld

Omløpsmidler og kortsiktig gjeld omfatter poster som forfaller til betaling innen ett år etter anskaffelsestidspunktet. Øvrige poster er klassifisert som anleggsmidler/langsiktig gjeld. Omløpsmidler vurderes til det laveste av anskaffelseskost og virkelig verdi. Kortsiktig gjeld balanseføres til nominelt beløp på opptakstidspunktet.

Fordringer

Kundefordringer og andre fordringer er oppført i balansen til pålydende etter fradrag for avsetning til forventet tap. Avsetning til tap gjøres på grunnlag av individuelle vurderinger av de enkelte fordringene.

Statens kapital

Statens kapital utgjør nettobeløpet av virksomhetens eiendeler og gjeld og fremgår av regnskapslinjen for avregninger i balanseoppstillingen. Bruttobudsjetterte virksomheter presenterer ikke konsernkontoene i Norges Bank som bankinnskudd. Konsernkontoene inngår i regnskapslinjen avregnet med statskassen.

Statlige rammebetingelser

Selvassurandørprinsippet

Staten opererer som selvassurandør. Det er følgelig ikke inkludert poster i balanse eller resultatregnskap som søker å reflektere alternative netto forsikringskostnader eller forpliktelser.

Statens konsernkontoordning

Statlige virksomheter omfattes av statens konsernkontoordning. Konsernkontoordningen innebærer at alle innbetalinger og utbetalinger daglig gjøres opp mot virksomhetens oppgjørskontoer i Norges Bank. Virksomheten tilføres ikke likvider gjennom året, men har en trekkrettighet på sin konsernkonto. For bruttobudsjetterte virksomheter nullstilles saldoen på den enkelte oppgjørskonto i Norges Bank ved overgang til nytt regnskapsår.

Resultatregnskap

TALL I 1 000 KRONER

	Note	31.12.2021	31.12.2020
Driftsinntekter			
Inntekt fra bevilgninger	1	1 394 246	1 902 059
Inntekt fra tilskudd og overføringer	1	19 145	15 688
Salgs- og leieinntekter	1	5 093 004	4 015 354
Andre driftsinntekter	1	193 742	209 430
Sum driftsinntekter		6 700 136	6 142 532
Driftskostnader			
Varekostnader		4 046 778	3 584 669
Lønnskostnader	2	993 522	940 608
Avskrivninger på varige driftsmidler og immaterielle eiendeler	3,4	1 331 343	1 288 540
Nedskrivninger av varige driftsmidler og immaterielle eiendeler	3,4	-	-
Andre driftskostnader	5	327 966	328 243
Sum driftskostnader		6 699 609	6 142 060
Driftsresultat		527	471
Finansinntekter og finanskostnader			
Finansinntekter	6	307	144
Finanskostnader	6	834	616
Sum finansinntekter og finanskostnader		-527	-471
Resultat av periodens aktiviteter		-	-
Avregninger og disponeringer			
Avregning med statskassen (bruttobudsjetterte)	7	-	-
Sum avregninger og disponeringer		-	-

Balanse

TALL I 1 000 KRONER	Note	31.12.2021	31.12.2020
EIENDELER			
A. Anleggsmidler			
<i>I Immaterielle eiendeler</i>			
Programvare og lignende rettigheter	3	14 527	7 712
Sum immaterielle eiendeler		14 527	7 712
<i>II Varige driftsmidler</i>			
Tomter, bygninger og annen fast eiendom	4	39 354 068	39 401 647
Maskiner og transportmidler	4	22 691	24 511
Driftsløsøre, inventar, verktøy og lignende	4	35 177	36 354
Anlegg under utførelse	4	9 793 149	7 293 169
Infrastruktureiendeler	4	3 305 463	3 391 694
Sum varige driftsmidler		52 510 548	50 147 376
<i>III Finansielle anleggsmidler</i>			
Sum anleggsmidler		52 525 075	50 155 088
B. Omløpsmidler			
<i>I Beholdninger av varer og driftsmateriell</i>			
<i>II Fordringer</i>			
Kundefordringer	8	149 484	115 886
Opptjente, ikke fakturerte inntekter	11	550 580	417 403
Andre fordringer	9	121 979	121 202
Sum fordringer		822 043	654 491
<i>III Bankinnskudd, kontanter og lignende</i>			
Sum omløpsmidler		822 043	654 491
Sum eiendeler		53 347 117	50 809 579

Balanse

TALL I 1 000 KRONER	Note	31.12.2021	31.12.2020
STATENS KAPITAL OG GJELD			
C. Statens kapital			
<i>I Virksomhetskapital</i>			
<i>II Avregninger</i>			
Avregnet med statskassen (bruttobudsjetterte)	7	52 167 213	49 751 592
Sum avregninger		52 167 213	49 751 592
Sum statens kapital		52 167 213	49 751 592
D. Gjeld			
<i>I Avsetning for langsiktige forpliktelser</i>			
<i>II Annen langsiktig gjeld</i>			
<i>III Kortsiktig gjeld</i>			
Leverandørgjeld	12	279 969	198 855
Skyldig skattetrekk		47 384	42 180
Skyldige offentlige avgifter		12 047	19 783
Avsatte feriepenger		106 524	103 352
Mottatt forskuddsbetaling	11	43 026	58 227
Annen kortsiktig gjeld	10	690 955	635 589
Sum kortsiktig gjeld		1 179 904	1 057 987
Sum gjeld		1 179 904	1 057 987
Sum statens kapital og gjeld drift		53 347 117	50 809 579
Sum statens kapital og gjeld		53 347 117	50 809 579

Note 1 Driftsinntekter

TALL I 1 000 KRONER	31.12.2021	31.12.2020
Inntekt fra bevilgninger		
Inntekt fra bevilgninger	1 605 579	2 092 068
-netto resultat avhending drifts- og transaksjonsbaserte inntekter *	-211 333	-190 009
Sum inntekt fra bevilgninger	1 394 246	1 902 059
Inntekt fra tilskudd og overføringer		
Tilskudd Enova	19 145	15 688
Sum inntekt fra tilskudd og overføringer	19 145	15 688
Salgs- og leieinntekter		
Salgsinntekter	3 393 191	2 427 032
Leieinntekter fast eiendom	1 699 813	1 588 322
Sum salgs- og leieinntekter	5 093 004	4 015 354
Andre driftsinntekter		
Gevinst ved avgang anleggsmidler	193 742	209 430
Sum andre driftsinntekter	193 742	209 430
Sum driftsinntekter	6 700 136	6 142 532

*Etter de statlige regnskapsstandardene beregnes inntekt fra bevilgninger for bruttobudsjetterte virksomheter som differansen mellom periodens kostnader og opptjente transaksjonsbaserte inntekter og eventuelle inntekter fra tilskudd og overføringer til virksomheten. Konsekvensen er at resultatet av periodens aktiviteter går i null. For informasjon om mottatte bevilgninger, se oppstilling av bevilgningsrapportering.

Note **2** Lønnskostnader

TALL I 1 000 KRONER	31.12.2021	31.12.2020
Lønn	855 352	825 060
Overtid	56 811	57 833
Variable tillegg inkl. fleksitid ¹⁾	-403	1 435
Avgangsstimulerende tiltak	2 292	163
Feriepenger	112 152	108 451
Arbeidsgiveravgift	138 092	136 428
Pensjonskostnader ²⁾	154 757	160 897
Lønn balanseført ved egenutvikling av anleggsmidler ³⁾	-304 856	-333 364
Sykepenger og andre refusjoner	-34 250	-30 273
Andre ytelser	13 574	13 978
Sum lønnskostnader	993 522	940 608

Antall utførte årsverk:

	1 395	1 415
--	-------	-------

1) Ny rutine for avsetning av uavviklet ferie i 2021 medfører at fjorårets post per samme periode ikke er sammenlignbar.

2) Pensjoner kostnadsføres basert på faktisk påløpt premie for regnskapsåret. Premiesats for 2021 er 17,1 %. Premiesatsen for 2020 var 19,05 %.

3) Inkluderer lønn og sosiale kostnader (feriepenger, arbeidsgiveravgift og pensjonskostnader).

Note **3** Immaterielle eiendeler

	Programvare og lignende rettigheter	Immaterielle eiendeler under utførelse	Sum
<i>Anskaffelseskost 01.01.2021</i>	53 407	-	53 407
Tilgang i 2021	12 392	-	12 392
Avgang anskaffelseskost i 2021	-	-	-
Fra immaterielle eiendeler under utførelse til annen gruppe i 2021	-	-	-
<i>Anskaffelseskost 31.12.2021</i>	65 799	-	65 799
Akkumulerte nedskrivninger 01.01.2021	-	-	0
Nedskrivninger i 2021	-	-	0
Akkumulerte avskrivninger 01.01.2021	45 695	-	45 695
Ordinære avskrivninger i 2021	5 577	-	5 577
Akkumulerte avskrivninger avgang i 2021	-	-	-
Balanseført verdi 31.12.2021	14 527	-	14 527

Note 4 Varige driftsmidler

	Tomter	Bygninger og annen fast eiendom	Maskiner og transportmidler	Driftsløsøre, inventar, verktoy o.l.	Anlegg under utførelse	Infrastruktur-eiendeler	Sum
<i>Anskaffelseskost 01.01.2021</i>	2 085 867	53 263 585	76 672	135 181	7 293 169	4 260 402	67 114 876
Tilgang i 2021	-	1 211 367	6 417	14 915	3 926 014	9 272	5 167 985
Avgang stoppede prosjekter	-	-	-	-	-205 395	-	-205 395
Avgang anskaffelseskost i 2021	-3	-123 650	-	-180	-	-	-123 833
Fra anlegg under utførelse til annen gruppe i 2021	-	-	-	-	-1 220 639	-	-1 220 639
Anskaffelseskost 31.12.2021	2 085 864	54 351 303	83 089	149 916	9 793 149	4 269 674	70 732 994
Akkumulerte nedskrivninger 01.01.2021	15 081	22 811	-	-	-	41	37 933
Nedskrivninger i 2021	-	-	-	-	-	-	-
Akkumulerte avskrivninger 01.01.2021	-	15 909 913	52 161	98 827	-	868 667	16 929 567
Ordinære avskrivninger i 2021	-	1 205 933	8 237	16 092	-	95 503	1 325 765
Akkumulerte avskrivninger avgang i 2021	-	-70 639	-	-180	-	-	-70 819
Balanseført verdi 31.12.2021	2 070 783	37 283 285	22 691	35 177	9 793 149	3 305 463	52 510 548

Avskrivningssatser (levetider)	Ingen avskrivning	10-60 år dekomponert lineært	3-15 år lineært	3-15 år lineært	Ingen avskrivning	Virksomhets-spesifikt	Sum
<i>Avhendelse av varige driftsmidler i 2021</i>							
Salgssum ved avgang anleggsmidler	8 041	206 078					214 119
Bokført verdi avhendede anleggsmidler	-3	-53 010					-53 013
Regnskapsmessig gevinst/tap	8 038	153 067	-	-	-	-	161 105

Note 5 Andre driftskostnader

	31.12.2021	31.12.2020
Husleie	39 482	42 611
Vedlikehold egne bygg og anlegg	10 444	9 193
Vedlikehold og ombygging av leide lokaler	1 513	730
Andre kostnader til drift av eiendom og lokaler	29 866	29 924
Leie av maskiner, inventar og lignende	95 036	84 118
Mindre utstyrsanskaffelser	28 029	38 034
Reparasjon og vedlikehold av maskiner, utstyr mv.	1 535	3 304
Kjøp av konsulenttjenester 1)	27 481	53 116
Kjøp av andre fremmede tjenester 2)	22 995	15 014
Reiser og diett	21 478	23 295
Tap ved avgang anleggmidler m.v.	32 686	15 715
Øvrige driftskostnader	42 751	40 935
Andre driftskostnader balanseført som eiendom under utførelse	-25 329	-27 746
Sum andre driftskostnader	327 966	328 243

1) Kjøp av konsulenttjenester		
Konsulenttjenester innen økonomi, revisjon og juss	127	2 666
Konsulenttjenester til utvikling av programvare, IKT løsninger mv.	19 004	30 648
Konsulenttjenester til organisasjonsutvikling, kommunikasjonsrådgivning mv.	4 278	9 372
Andre konsulenttjenester	3 387	6 988
Kjøp av rådgivningstjenester, HR	686	3 442
Sum kjøp konsulenttjenester	27 481	53 116

2) Kjøp av andre fremmede tjenester		
Innleie av vikarer	13 683	3 144
Kjøp av tjenester til løpende driftsoppgaver, IKT	4 723	2 778
Kjøp av andre fremmede tjenester	4 590	9 092
Sum kjøp andre fremmede tjenester	22 995	15 014

Tilleggsinformasjon om operasjonelle leieavtaler

Gjenværende varighet	Type eiendel					Sum
	Immaterielle eiendeler	Tomter, bygninger og annen fast eiendom	Maskiner og transportmidler	Driftsløse, inventar, verktøy og lignende	Infrastruktur-eiendeler	
Varighet inntil 1 år	-	495	13 360	18 002	-	31 857
Varighet 1-5 år	-	5 550	27 124	36 550	-	69 225
Varighet over 5 år	-	33 437	-	-	-	33 437
Kostnadsført leiebetaling for perioden	-	39 482	40 484	54 553	-	134 518

Note 6 *Finansinntekter og finanskostnader*

Finansinntekter	31.12.2021	31.12.2020
Renteinntekter	298	140
Valutagevinst (agio)	9	5
Utbytte fra selskaper	-	-
Annen finansinntekt	-	-
Sum finansinntekter	307	144

Finanskostnader	31.12.2021	31.12.2020
Rentekostnad	834	616
Nedskrivning av aksjer	-	-
Valutatap (disagio)	-	-
Annen finanskostnad	-	-
Sum finanskostnader	834	616

Note 7A *Sammenheng mellom avregnet med statskassen og mellomværende med statskassen*

A) Forklaring til at periodens resultat ikke er lik endring i avregnet med statskassen i balansen (kongruensavvik)

	31.12.2021	31.12.2020	Endring
Avregnet med statskassen i balansen	52 167 213	49 751 592	-2 415 621

Bakgrunnen for at periodens resultat ikke er lik endring i avregnet med statskassen i balansen for bruttobudsjetterte virksomheter, er at konsernkontoene i Norges Bank inngår som en del av avregnet med statskassen i balansen. I tillegg hensyntas enkelte transaksjoner som ikke er knyttet til virksomhetens drift og transaksjoner som ikke medfører ut- eller innbetaling. Nedenfor vises de ulike postene, som er grunnen til at endring i avregnet med statskassen i balansen ikke er lik periodens resultat.

Endring i avregnet med statskassen

Konsernkontoer i Norges Bank

- Konsernkonto utbetaling	-9 274 902
+ Konsernkonto innbetaling	5 412 844
Netto trekk konsernkonto	-3 862 059
<i>Innbetalinger og utbetalinger som ikke inngår i virksomhetens drift (er gjennomstrømningsposter)</i>	
- Innbetaling innkrevingsvirksomhet og andre overføringer	-
+ Utbetaling tilskuddsforvaltning og andre overføringer	-
<i>Bokføringer som ikke går over bankkonto, men direkte mot avregning med statskassen</i>	
+ Inntektsført fra bevilgning (underkonto 1991)	3 949 691
- Gruppeliv/arbeidsgiveravgift (underkonto 1985 og 1986)	-137 851
+ Nettoordning, statlig betalt merverdiavgift (underkonto 1987)	-
<i>Andre avstemmingsposter</i>	
Spesifikasjon av andre avstemmingsposter	-2 365 401
<i>Forskjell mellom resultatført og netto trekk på konsernkonto</i>	<i>-2 415 621</i>
Resultat av periodens aktiviteter før avregning med statskassen	-
Sum endring i avregnet med statskassen	-2 415 621

Note **7B** *Sammenheng mellom avregnet med statskassen og mellomværende med statskassen*

B) Forskjellen mellom avregnet med statskassen og mellomværende med statskassen

	31.12.2021	31.12.2021	Forskjell
	Spesifisering av bokført avregning med statskassen	Spesifisering av rapportert mellomværende med statskassen	
<i>Immaterielle eiendeler og varige driftsmidler</i>			
Immaterielle eiendeler	14 527	-	14 527
Varige driftsmidler	52 510 548	-	52 510 548
Sum	52 525 075	-	52 525 075
<i>Finansielle anleggsmidler</i>			
Investeringer i aksjer og andeler	-	-	-
Obligasjoner	-	-	-
Andre fordringer	-	-	-
Sum	-	-	-
<i>Omløpsmidler</i>			
Beholdninger av varer og driftsmateriell	-	-	-
Kundefordringer	149 484	-	149 484
Opptjente, ikke fakturerte inntekter	550 580	-	550 580
Andre fordringer	121 979	33	121 946
Bankinnskudd, kontanter og lignende	-	-	-
Fordringer vedrørende innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten	-	-	-
Sum	822 043	33	822 010
<i>Langsiktige forpliktelser og gjeld</i>			
Avsetninger langsiktige forpliktelser	-	-	-
Øvrig langsiktig gjeld	-	-	-
Sum	-	-	-
<i>Kortsiktig gjeld</i>			
Leverandørgjeld	-279 969	-	-279 969
Skyldig skattetrekk og andre trekk	-47 384	-47 326	-58
Skyldige offentlige avgifter	-12 047	10 826	-22 872
Avsatte feriepenger	-106 524	-	-106 524
Mottatt forskuddsbetaling	-43 026	-	-43 026
Annen kortsiktig gjeld	-690 955	-	-690 955
Gjeld vedrørende tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten	-	-	-
Sum	-1 179 904	-36 500	-1 143 404
Sum	52 167 213	-36 468	52 203 681

Mellomværende med statskassen består av kortsiktige fordringer og gjeld som etter økonomiregelverket er rapportert til statsregnskapet (S-rapport). Avregnet med statskassen viser finansieringen av virksomhetens netto eiendeler og gjeld.

Note 8 *Kundefordringer*

	31.12.2021	31.12.2020
Kundefordringer til pålydende	149 723	116 126
Avsatt til forventet tap	-240	-240
Sum kundefordringer	149 484	115 886

Fordeling av kundefordringer per 31.12.2021

	Ikke forfalt	0-10 dager	10-30 dager	30-60 dager	Over 60 dg	Sum
Forsvarssektoren	102 235	10 400	3 162	-172	8 086	123 711
Annen offentlig sektor	16 309	637	471	273	3 531	21 221
Øvrige	341	406	990	771	2 284	4 791
Sum	118 885	11 443	4 624	871	13 901	149 723

Fordeling av kundefordringer per 31.12.2020

	Ikke forfalt	0-10 dager	10-30 dager	30-60 dager	Over 60 dg	Sum
Forsvarssektoren	48 746	30 654	5 184	1 899	5 673	92 157
Annen offentlig sektor	12 523	211	598	292	2 355	15 979
Øvrige	1 658	555	105	1 890	3 781	7 989
Sum	62 927	31 420	5 887	4 082	11 810	116 126

Note 9 *Andre kortsiktige fordringer*

	31.12.2021	31.12.2020
Andre fordringer på ansatte	33	275
Forskuddsbetalt leie	2 382	10 009
Andre forskuddsbetalte kostnader	119 564	110 918
Sum andre fordringer	121 979	121 202

Note 10 *Annen kortsiktig gjeld*

	31.12.2021	31.12.2020
Skyldig lønn	-	-
Annen gjeld til ansatte	-	-
Påløpte kostnader	633 981	538 819
Avstemningsdifferanser ved rapportering til statsregnskapet	-	-
Avsatt pensjonspremie til SPK, arbeidsgiverandel	-	-
Annen kortsiktig gjeld	56 973	96 770
Sum annen kortsiktig gjeld	690 955	635 589

Note 11 Opptjente, ikke fakturerte inntekter / Mottatt forskuddsbetaling

	31.12.2021	31.12.2020
Opptjente, ikke fakturerte inntekter (fordring)		
Opptjent inntekt bevilgningsfinansierte investeringsprosjekter	382 647	322 524
Opptjent inntekt driftsbevilgning	12 945	8 687
Opptjent inntekt tilleggstjenester	89 667	74 153
Opptjent inntekt husleie	5 987	1 681
Opptjent inntekt forsyning	52 661	723
Opptjent inntekt prosjekter innenfor sektoren	4 536	4 261
Opptjent inntekt prosjekter utenfor sektoren	2 137	5 374
Sum opptjente, ikke fakturerte inntekter	550 580	417 403
Mottatt forskuddsbetaling (gjeld)		
Forskuddsinnbetalt husleie	7 273	1 355
Forskuddsinnbetalt forsyning	3 506	31 948
Forskuddsinnbetaling oppdragsprosjekter	11 475	15 111
Løpende avregning mottatt inntekt for bolig og kvarter	14 146	9 658
Andre forskuddsbetalinger	6 626	155
Sum mottatt forskuddsbetaling	43 026	58 227

Note 12 Leverandørgjeld

	31.12.2021	31.12.2020
Leverandørgjeld innland	279 496	198 769
Leverandørgjeld utland	473	87
Sum leverandørgjeld	279 969	198 855

Fordeling av leverandørgjeld per 31.12.2021

	Ikke forfalt	0-10 dager	10-30 dager	30-60 dager	Over 60 dg	Sum
Leverandørgjeld innland	279 855	-	3	11	-372	279 496
Leverandørgjeld utland	473	-	-	-	-	473
Sum	280 328	-	3	11	-372	279 969

I tillegg til balanseført leverandørgjeld har FB til enhver tid fakturaer i arbeidsflyt som venter på attestasjon og godkjenning. Ved uklarhet omkring disse fakturaene vil de ikke bli attestert og godkjent før man har kommet til enighet med leverandør. I tabellen finnes nærmere detaljer pr. 31.12.2021. I den utstrekning hele eller deler av disse fakturabeløpene er påløpte kostnader er de avsatt i regnskapet som annen kortsiktig gjeld.

Åpne poster – ikke behandlet per 31.12.2021

	Ikke forfalt	Forfall 2021	Forfall 2020	Forfall 2019	Forfall 2018	Sum
I ordinær arbeidsflyt	225 388	176 772				402 161
Forsinket arbeidsflyt		12 130				12 130
I dialog/omtvistet krav		30 966	17 967	2 723	353	52 009
Total	225 388	219 869	17 967	2 723	353	466 300

FORSVARSBYGG

MILJØRAPPORT

VEDLEGG TIL ÅRSRAPPORT 2021

I miljøstrategien har vi valgt å fokusere på tre områder som vi mener er spesielt viktige for oss:

1 | REDUSERE KLIMAVTRYKKET

Vi skal legge til rette for reduserte klimagassutslipp i forsvarssektoren. Våre viktigste påvirkningsmuligheter er energiledelse, bruk av fornybar energi og krav til leverandører av varer og tjenester. Vi skal jobbe for sirkulære løsninger og legge vekt på redusert ressursbruk, ombruk og økt materialgjenvinning.

2 | MINIMERE MILJØPÅVIRKNING

Vi skal legge til rette for at Forsvaret kan bruke og utvikle sine øvingsarealer, anlegg og leire over lang tid, og samtidig redusere ulempene for miljø og samfunn. Gjennom forebyggende og avbøtende tiltak skal vi begrense støy, redusere forurensende utslipp til vann og grunn, samt hindre spredning av fremmede arter.

3 | TA SAMFUNNSANSVAR

Vi skal forvalte eiendommene våre slik at naturmiljø og naturmangfold tas vare på, og at sårbare og truede arter bevares. Vi skal sikre at kulturhistoriske verdier ikke går tapt og at festningene utvikles som bærekraftige destinasjoner.

Forord

Forsvarsbygg forvalter forsvarssektorens eiendommer, bygg og anlegg på vegne av Forsvarsdepartementet. Vi har en omfattende og mangeartet virksomhet med mange ulike miljøaspekter å ta hensyn til. God miljøforvaltning er avgjørende for å legge til rette for at Forsvaret skal kunne øve og trene, samtidig som vi ivaretar miljøet.

Forsvarsbyggs miljøstyring er basert på ISO-standarden 14001. Dette innebærer blant annet at vi har utarbeidet en miljøstrategi for perioden 2020–2024. Miljøstrategien peker ut fokusområder og handlinger for å øke vår miljøprestasjon og forsvarssektorens bidrag for å nå nasjonale miljømål og FNs bærekraftsmål.

Miljørapporten for 2021 beskriver Forsvarsbyggs mål og utfordringer for miljøarbeidet, i tillegg til hva vi har oppnådd i løpet av året. Vi går også inn på hvordan vi planlegger å arbeide videre med miljø i årene som kommer.

Som Norges største offentlige eiendomsaktør har vi et ansvar for å redusere klimaavtrykket vårt og bidra i en omstilling fra lineær til en sirkulær økonomi. Det betyr blant annet å vurdere gjenbruk av eksisterende bygningsmasse, samt å fremskaffe klimavennlige løsninger i et livsløpsperspektiv. I løpet av året har vi tatt i bruk klimagassberegninger i konseptfasen for å gi et bedre beslutningsgrunnlag for dette oppdragsgiverne våre.

Forsvarsbygg er en stor anskaffelsesorganisasjon og mye av vårt arbeid utføres av eksterne leverandører. Å fortsette arbeidet med bærekraftige anskaffelser blir et nøkkelområde for å redusere sektorens samlede klima- og miljøpåvirkning fremover.

Forsvarets virksomhet påvirker det ytre miljøet. En av Forsvarsbyggs viktigste oppgaver er derfor å sørge for at Forsvarets virksomhet skjer i samsvar med rammene som er satt. Vi har også i 2021 gjennomført omfattende overvåkning av miljøstatus for vann, naturmiljø og

støyutslipp fra våre skytefelt, flystasjoner og leire. Opprydning i forurensning er også en del av vårt miljøansvar. I 2021 har vi prioritert opprydding av flourstoffer fra brannskum, der Rygge flystasjon har vært hovedområde.

Ved å ta samfunnsansvar for biologisk mangfold og kulturminner bidrar vi aktivt til et bærekraftig samfunn. Vi har gjennomført flere restaureringsprosjekter i løpet av året.

Med en så kompleks virksomhet som Forsvarsbygg driver, er det vanskelig å unngå avvik. I 2021 håndterte Forsvarsbygg 40 avvik om miljørelaterte utslipp og uhell gjennom avvikssystemet. Seks av disse var alvorlige, der to var brudd på naturmangfoldloven og hogst ved kulturminne. Disse sakene brukes aktivt for å gå gjennom kvalitetssikring og etterlevelse av rutiner, og tjener som en påminnelse av viktigheten av dette arbeidet.

SVEIN THORBJØRN THORESEN
DIREKTØR FORSVARSBYGG

KAPITTEL 1

Forsvarsbygg og miljøet

Vår miljøstyring

Forsvarsbygg har implementert miljøstyring etter ISO-standard 14001. Vi har per i dag valgt å ikke ha ekstern sertifisering, men drifter systemet som om vi skulle vært sertifisert. Miljøarbeid er et linjeansvar forankret hos ledelsen. Forsvarsbyggs miljøpolicy definerer at vår viktigste oppgave er å understøtte Forsvaret med økt kampkraft, og sammen med Forsvaret bidra til et bærekraftig samfunn. En god miljøforvaltning og langsiktige løsninger for samfunnets beste er en viktig del av dette. Gjennom en bærekraftig virksomhet bidrar vi til å bygge forsvarsevne. Forsvarsbyggs miljøaspekter er produktene, aktivitetene og tjenestene som kan gi betydelig positiv eller negativ miljøpåvirkning. Vi har vurdert følgende aspekter som de mest vesentlige for vår virksomhet:

- anskaffelser og innkjøp
- biologisk mangfold
- energiforbruk i eiendom, bygg og anlegg
- forurensning fra tidligere og nåværende virksomhet
- kulturminner
- kunnskap og holdninger
- nærings- og byggavfall
- ressurs og materialbruk
- skyte- og øvingsfelt, samt anlegg og flyplassdrift
- støyende virksomhet
- tankanlegg og andre installasjoner

Våre rammer og forpliktelser

Vårt miljøarbeid baserer seg på mål og retningslinjer for forsvarssektoren, samt krav fra offentlig regelverk. Forsvarssektorens retningslinjer for miljøstyring gir ansvar, oppgaver og føringer til etatssjefene i forsvarssektoren for å sikre at regjeringens miljøpolitikk blir fulgt, og at nasjonal og internasjonal miljølovgivning overholdes. Forsvarsbygg er pålagt en rekke lovfestede miljøkrav. Mange av anleggene våre er også omfattet av utslippstillatelser. I tillegg finnes en rekke tekniske forskrifter, retningslinjer og standarder som legger føringer for miljøarbeidet vårt.

Som Norges største offentlige eiendomsaktør tar vi samfunnsansvar på miljøområdet. Vi jobber systematisk for å finne kostnadseffektive løsninger i byggeprosjektene våre, som ivaretar Forsvarets behov og samtidig sparer energi og ressurser. Vi har også ansvar for forsvarssektorens bidrag i nasjonale strategier og tiltaksplaner knyttet til å ivareta naturmangfold.

Forsvarsbygg er Norges største kulturminneforvalter, med en rekke fredete bygninger og anlegg i festningsverkene og aktive leire. Forsvarssektoren har et viktig samfunnsansvar for å ta vare på de nasjonale festningsverkene, og sørge for at viktige historiske bygg og anlegg er åpne og tilgjengelige for allmenheten. Forsvarsbygg har i tillegg et mål om å skape nytt liv på historisk grunn gjennom samarbeid med sivile aktører som tilbyr opplevelser for publikum.

Forsvarsbygg skal innrette sin anskaffelsespraksis slik at den bidrar til å fremme klimavennlige løsninger og redusere skadelig miljøpåvirkning. Anskaffelsene skal aktivt understøtte Forsvarsbyggs gjeldende miljøstrategi, og bidra til å oppfylle mål i nasjonal handlingsplan for økt andel klima- og miljøvennlige offentlige anskaffelser og grønn innovasjon.

Vår oppfølging av miljøstyring og internkontroll

Vi gjennomfører årlig interne revisjoner med utgangspunkt i miljøaspektene våre. Revisjonene avdekker om vi drifter i henhold til mål og krav. I 2021 gjennomførte vi tre interne miljørevisjoner: Miljøoppfølging i utbyggingsprosjekter, tilrettelegging for bruk og opplevelser av kulturminner og miljøkrav i anskaffelser. I tillegg gjennomfører myndighetene regelmessige tilsyn av virksomheten vår. Avvik og forbedringsforslag fra revisjoner og tilsyn er fulgt opp i løpet av året gjennom vårt avvikssystem.

I 2021 håndterte Forsvarsbygg 40 avvik om miljørelaterte utslipp, uhell og avvik gjennom avvikssystemet, hvorav seks var alvorlige. To av disse var brudd på naturmangfoldloven knyttet til oppgradering av perimetergjerdene ved Evenes flystasjon og hogst ved Trandumskogen. I begge sakene er Forsvarsbygg ilagt sanksjoner. I etterkant har vi gjennomgått rutiner og kvalitetssikringssystem, og iverksatt tiltak for å ytterligere integrere miljøoppfølging i fremskaffelsesprosessen.

Ledelsens miljøgjennomgang ble avholdt i mars 2021. Her fulgte vi opp tidligere vedtak, evaluerte virksomhetens prestasjon opp mot miljøstrategien og besluttet forbedringer i arbeidet. Dette inkluderte justering av revisjonsprogrammet, utarbeidelse av nytt nettbasert miljøkurs, implementering av bærekraft i virksomhetsstyringen, i tillegg til deltakelse i forsvarssektorens arbeid med ny klima- og miljøstrategi.

A large, stylized number '2' is the central graphic element. It is rendered in a light grey color with a thin teal outline. The number is positioned on the left side of the page, with its right edge curving towards the center. The text 'KAPITTEL 2' is placed within the upper loop of the '2', and 'Miljørapport' is placed across the middle of the '2'.

KAPITTEL 2

Miljørapport

SATSINGSOMRÅDE 1

Redusere klimaavtrykket

De direkte utslippene fra virksomheten blir stadig mindre når fossilt brensel fases ut og erstattes av fornybar energi. Vi flytter derfor fokus mot å bruke mindre ressurser og til å bygge smartere og mer ressurseffektivt. Ikke minst må vi sørge for redusert miljøbelastning fra varene og tjenestene vi anskaffer.

Alle byggeprosjekter har egen miljøoppfølgingsplan

Forsvarsbygg har implementert et system for miljøoppfølgingsplaner, som skal brukes på alle prosjekter. Miljøoppfølgingsplanen setter krav til miljøledelse, byggeplass og uteområder, energi, gjenvinning og avfall, helse- og miljøfarlige stoffer, materialkrav og utslipp til vann, jord og luft. Internkontroll viser at systemet er implementert og fungerer. Vi må likevel være forberedt på nye og strengere krav fordi rammebetingelsene for miljøområdet stadig skjerpes.

Vi stiller miljøkrav i anskaffelsene våre

For å bygge kompetanse og sikre enhetlig praksis, er vi i gang med å utvikle en veileder for bruk av klima- og miljøkrav i Forsvarsbyggs anskaffelser. Aktuelle temaer inkluderer krav til gjenvinning, gjenbruk, klimavennlige kjøretøy, og reduksjon av avfall og helseskadelige stoffer. Arbeidet fortsetter i 2022, hvor vi i tillegg vil utvikle enkle verktøy for å øke bruken av miljørelaterte tildelingskrav, spesielt for transporttjenester i vare- og tjenestekontrakter.

Forsvarsbygg vurderer bruken av miljø som kriterium for å tildele kontrakter. Vi har blant annet brukt tildelingskriterier på miljø i renovasjonskontrakter, der økt materialgjenvinning og miljøvennlige kjøretøy har vært i fokus. På øvrige kontrakter er bruken av miljø som tildelingskriterium fremdeles for lav og her må vi samarbeide i sektoren for å stille de riktige kravene. For driftsanskaffelser varierer kravene til miljø ut fra type vare eller tjeneste i kontrakten. Vi setter ofte miljøledelse og -sertifisering som kvalifikasjonskrav i anskaffelsene, og kravene stilles ut fra en konkret vurdering av modenhet i markedet, og hva som erfaringsmessig gir positiv effekt. En synlig effekt er at mange foretak Forsvarsbygg har inngått rammeavtaler med i 2021 har blitt miljøsertifisert på bakgrunn av avtalene.

Miljøvennlige forsyningsløsninger i øvelser

Å tilrettelegge for Forsvarets øvelsesvirksomhet er en viktig del av Forsvarsbyggs oppgaver. I 2021 har det vært fokus på å etablere infrastruktur som er nødvendig for å gjennomføre øvelse Brilliant Jump 2022 og Cold Response 2022. Dette innebærer å sørge for at renovasjonen fungerer, men også infrastruktur for midlertidige telt. Miljødirektoratet har presisert at telt med infrastruktur omfattes av forbud mot bruk av mineralolje til oppvarming av bygg. Dette har medført økt bruk av elektrisk oppvarming og væskebåren varme. Likevel har det vært vanskelig å helt unngå fossilt drivstoff. Vi har derfor søkt og fått unntak fra forskriften fra alle berørte kommuner.

Økt bruk av elektroniske møteplasser

Reise- og møtevanene i Forsvarsbygg har blitt kraftig endret under koronapandemien. Antallet flyreiser har gått ned ytterligere 23 prosent sammenlignet med 2020. Reisevirksomheten med fly tilsvarer et klimagassutslipp på 517 tonn CO₂-ekvivalenter for Forsvarsbygg. Vi har en ambisjon om at disse vanene videreføres også etter at pandemien gjennom økt digitalisering. I 2021 ble blant annet Teams innført som kommunikasjonsplattform, noe som førte til at det ble vesentlig enklere å ha elektroniske ugraderte møter på tvers i forsvarssektoren.

Innføring av nullutslippskjøretøy

I 2021 ble det inngått en ny rammeavtale for administrative kjøretøy med krav til bruk av nullutslippskjøretøy der dette er mulig. Ved utgangen av 2021 hadde Forsvarsbygg en andel av nullutslippskjøretøy på fire prosent (eksklusive hybrider), mens andelen for bestilte kjøretøy med levering i 2022 er ti prosent.

Sortering og gjenvinning av bygg- og næringsavfall

Forsvarssektoren produserte i 2021 en total mengde næringsavfall på cirka 15 000 tonn, 3000 tonn mindre enn i 2020. For næringsavfall oppnådde vi en sorteringsgrad på 64 prosent, basert på foreløpige tall. Dette er rett under målet på 65 prosent. Nedgangen i sorteringsgrad og i mengde næringsavfall skyldes i stor grad mindre tonnasje farlig avfall, samtidig som restavfallet er på samme nivå. I 2021 produserte vi 20 300 tonn med bygg- og rivingsavfall, der 95 prosent ble sortert. Dette er langt over målsetningen på 80 prosent, men resultatet varierer noe mellom prosjektene. Elleve av 16 enkeltprosjekter nådde målsettingen på 80 prosent sorteringsgrad.

Produsere og lagre fornybar energi lokalt

Forsvarsbygg har i løpet av året lansert *Solstrømsvelger'n*, som skal gjøre det lettere å beregne kost/nytte av solstrøm for elektrisitetsproduksjon på tak og vegger i utbyggings- eller rehabiliteringsprosjekter. Vi har også jobbet med å realisere konkrete prosjekter med produksjon og lagring av energi for økt forsynings-sikkerhet og reduserte utslipp gjennom året.

Redusere faktisk energiforbruk i drift

Forsvarsbygg jobber kontinuerlig med energiledelse gjennom å optimalisere driften av Forsvarets eiendom, bygg og anlegg. Resultatet i 2021 viser en energibesparelse på 2,2 GWh fra 2020. Dette tilsvarer 0,3 prosent målt mot referanseåret (inngangen til 2020). Et sentralt grep for å oppnå ytterligere energibesparelser i årene fremover vil være å etablere energiforum i regionene for å skape en bedre dialog og samarbeid med Forsvaret. I 2021 har vi kartlagt mulige energitiltak, og vi skal i perioden 2022–2024 gjennomføre energitiltak for 13 millioner kroner. Tiltakene vil gi Forsvaret en energireduksjon på 6,6 GWh, noe som tilsvarer cirka ti millioner kroner årlig med dagens energipris.

SATSINGSOMRÅDE 2

Minimere miljøpåvirkning

Vi skal i samarbeid med Forsvaret forvalte forsvarssektorens arealer, slik at miljøpåvirkningen fra Forsvarets virksomhet minimeres. Vi skal legge til rette for langsiktig bruk, samtidig som vi skal sikre den daglig driften og bidra til forbedringer i miljøarbeidet.

Miljøforvaltning

Hovedfokuset vårt i miljøforvaltningen er å unngå akutte utslipp og forurensning, samt å ivareta krav gitt av eksterne myndigheter og sektorinterne føringer for miljøstyring. Oppfølging og videreutvikling av vårt interne kontrollsystem for ytre miljø gir oss oversikt over utviklingen i miljøtilstanden, og er avgjørende for å kunne forbedre miljøprestasjonene våre.

- **Miljørisikoanalyser med bakgrunn i krav definert i utslippstillatelser og internkontrollforskrift.** Forsvarsbygg har i 2021 gjennomført risikoanalyse for Rygge og Bardufoss flystasjon, og for skyte- og øvingsfeltene Sessvollmoen, Mauken-Blåtind, Elvegårdsmoen, Korsnes,

Evjemoen og Terningmoen. Basert på resultatene fra risikoanalysene er det utarbeidet handlingsplaner for risikoreduserende tiltak.

- **Vannovervåking:** En del av internkontrollarbeidet vårt består i å dokumentere og overvåke vannkvaliteten i bekker, elver, innsjøer og sjøområder på arealene Forsvaret bruker. I 2021 hentet vi inn og analyserte i underkant av 700 vannprøver, der de aller fleste lå innenfor kravene i vannforskriften. Vi hadde i 2021 mindre overskridelser på enkelte punkter, men dette er i områder der vi er i gang med tiltak. Overvåkingen omfatter også steder med deponier eller annen forurenset grunn.
- **Oljeutskillere:** Oversikt over utslipp fra verksteder, vaskehaller og distribusjonsanlegg for drivstoff er et handlingspunkt i miljøstrategien. Forsvarsbygg er i gang med arbeidet for å sikre gode kontroll- og driftsrutiner for oljeutskillere. Vi fortsetter arbeidet i 2022, i samarbeid med Forsvaret som er bruker av anleggene.
- **Støy fra militær aktivitet:** Forsvarsbygg gjennomfører støykartlegginger av skytebaner i henhold til retningslinjen for behandling av støy i arealplanlegging, T-1442. I 2021 gjennomførte vi støykartlegginger for Rygge, Tarva, Hengsvann, Høybuktmoen, Mjølfjell og Brandset. Formålet med støykartleggingene er å formidle støybildet fra Forsvarets virksomhet, slik at kommunene kan ivareta støyhensyn i arealplanleggingen.
- **Tilsyn fra miljømyndigheter:** Det har blitt gjennomført eksternt tilsyn i skytefelt på Frigården, i Regionfelt Østlandet, Setermoen, Lieslia og Drevjamoen, i tillegg til Ørlandet flystasjon, Haakonssvern Helipad og Haakonssvern brannøvingsfelt. Det ble samlet registrert 14 avvik og åtte anmerkninger. Forsvarsbygg har gjennomført eller skal gjennomføre tiltak for å lukke alle avvik og anmerkninger, slik at tilsynene blir fortløpende avsluttet. Noen avvik om støyberegninger går igjen i flere tilsyn, og her er det gjort et arbeid på overordnet nivå for å lukke disse. Andre avvik gjelder forhold som berører enkelte tillatelser og følges opp lokalt. I tillegg blir alle avvik og anmerkninger som gis lokalt evaluert og vurdert implementert i de andre utslippstillatelsene som en del av vårt forbedringsarbeid.

Miljøoppydding

Forsvarsbygg har i løpet av 2021 miljøsanert to skyte- og øvingsfelt. I tillegg pågår det kartlegging og prosjektering av tiltak i flere felt, med planlagt sanering i perioden 2022–2024.

Feltene som er ryddet/sanert er:

- **Nyborgmoen, Nesseby kommune i Troms og Finnmark.** Bane én, tre og fem ble høsten 2021 sanert. I tillegg ble resterende nedlagt baner, som ikke var forurenset, ryddet for søppel og skytefelt-skrot. Forsvaret skal fortsatt ha tilstedeværelse i skytefeltet.
- **Brettingen, Indre Fosen kommune i Trøndelag.** Det ble våren/sommeren 2021 gjennomført sanering av forurensete områder. Tiltaket legger til rette for avhending og sivil etterbruk av området.

Tiltaket mot forurenset sjøbunn i Horten indre havn ble fysisk ferdigstilt i 2020. Oppryddingen er del av en nasjonal miljøatsing, og var en storstilt miljødugnad mellom Miljødirektoratet, Horten kommune, Forsvarsbygg og Horten industripark. Et ti års overvåkningsprogram for å følge opp langtidseffekter ble startet opp i 2021.

Miljøgifter fra brannskum

Å redusere PFAS-utlekking, en miljøgift tidligere brukt i brannskum, er et av de viktigste satsningsområdene i miljøarbeidet vårt. Forsvarsbygg har siden 2012 jobbet med kartlegging, overvåking og gjennomføring av tiltak for å redusere utlekking fra Forsvarets flystasjoner. Omfattende masseutskiftninger og vannrensing på Rygge og Ørland flystasjon i perioden 2018–2021 har ført til en reduksjon på 40–60 prosent i utlekking av PFAS-forbindelser siden 2017. Analyser av fisk fra Vansjø ved Rygge flystasjon i 2020–21 viser imidlertid at Mattilsynets råd om ikke å spise fisk fra innsjøen må opprettholdes.

Forsvarsbyggs PFAS-strategi fra 2018 ble revidert i 2021. I strategien prioriterer vi tiltak ved flystasjonene Rygge, Bardufoss, Kjeller og Andøya. Strategien påpeker også behovet for å utvikle tiltaksmetoder for lettere forurensete PFAS-masser.

Robuste rammebetingelser for Forsvarets aktiviteter

Forsvarsbygg jobber for å gi Forsvaret gode og langsiktige rammevilkår, samtidig som samfunnets øvrige interesser ivaretas, gjennom reguleringsplaner

og utslippstillatelser. Det kom ingen nye reguleringsplaner i 2021. Utslippstillatelser etter bestemmelsene i forurensningsloven ble fastsatt av Miljødirektoratet og Statsforvalteren for Leksdal, Sessvollmoen, Hengsvann og Mauken-Blåtind.

Det er mange krav som skal følges i utslippstillatelser, og dette krever et tett samarbeid mellom Forsvaret og Forsvarsbygg. Vi har etablert et eget system for å sikre god internkontroll og enhetlig oppfølging, slik at vi sikrer at oppgavene i tillatelsene følges opp.

Viktige naturverdier på arealene våre sikres gjennom utvikling av reguleringsplaner, hvor det settes av hensynssoner med begrensinger for bruk. For å følge opp at verneformålet ivaretas utarbeider vi forvaltningsplaner for områdene som omfatter tilsyn og skjøtsel. Vi fortsetter arbeidet med å inkludere tverrsektorielle planer for bekjempelse av fremmede arter og ivaretagelse av pollinerende insekter i disse planene. Arbeidet er kommet godt i gang for to regioner i 2021, og vi forventer å være ferdig med resterende fire regioner i 2022.

Hindre spredning av fremmede arter

Forsvarssektoren har i flere år kartlagt og bekjempet fremmede arter. Forsvarsbygg har en egen veileder for håndtering av fremmede arter, som gir en oversikt over hvilke arter vi prioriterer å bekjempe og råd om hvordan dette skal gjennomføres. Lokasjoner der det blir funnet fremmede arter får tilpassede råd om hva som bør gjøres. Bekjempelse av fremmede arter utføres årlig på mange av våre lokasjoner. Særlig slirekneartene og lupin er en utfordring mange steder, men i tillegg bekjempes blant annet tromsøpalme, rynkerose, russekål, kanadagullris, gravmyrt og gullregn.

Digitalisere miljødata

Forsvarsbygg har gjennom mange år samlet en stor mengde miljødata. Vi har besluttet å etablere en database der vann- og forurensningsdata lagres, og gjøre denne tilgjengelig via en kartbasert innsynsløsning. Hensikten er å forbedre evnen til å identifisere uønskede trender og gjennomføre målrettede miljøforbedrings tiltak, sikre at kvalitetskrav på vann og utslipp overholdes, samt å effektivisere planprosessen ved nyetableringer av bygg og anlegg. Prosjektet ble formelt etablert i januar 2020, og har foreløpig valgt løsningskonsept. Videre planlegging og gjennomføring av anskaffelsen følges opp i 2022.

Digitalisere støyberegninger

Flystøyberegninger har frem til i dag blitt gjennomført av SINTEF i beregningsprogrammet NORTIM. Siden 2020 har Forsvarsbygg, AVINOR og SINTEF samarbeidet med å gjøre programmet tilgjengelig for andre brukere. NORTIM har blitt effektivisert og tilrettelagt for mer helautomatiske prosesser, som gjør at det blir enklere å få gjennomført støyfaglige vurderinger av høy kvalitet på en rask og effektiv måte. Resultatet er en ny tjenestemodell som også kan benyttes av andre beregningsprogrammer/støykilder. Tjenestemodellen er forventet å stå klar til bruk i løpet av 2022.

Den europeiske beregningsmetoden for støy, Cnossos-EU, har i 2021 blitt implementert i beregningsverktøyet MilNoise, som Forsvarsbygg benytter for å kartlegge støy fra skyte- og øvingsfelt. Cnossos-EU er mer avansert enn dagens metode, Nordtest, men den er også transparent og effektiv sammenlignet med andre mer avanserte metoder. I tillegg har Forsvarsbygg fått utvidet metoden til å kunne gi større innsikt i hvordan den naturlige variasjon i støynivå kan oppstå som følge av meteorologisk variasjon. I 2022 skal Forsvarsbygg vurdere om Cnossos-EU egner seg til å beregne støy fra skytebaner. En god støyberegning metode bygger tillit til resultatene og er viktig for at arealforvaltningen omkring skyte- og øvingsfeltene skal bli best mulig.

Miljøopplæring i samarbeid med Forsvaret

Forsvarsbygg har over flere år hatt et tett miljø-samarbeid med Forsvaret, gjennom blant annet felles kursprogrammer i miljøstyring og miljørevisjon. Våren 2021 underviste vi om miljøarbeid i skyte- og øvingsfelt i kursmodulen mobilitet for Krigsskolen.

SATSINGSOMRÅDE 3

Ta samfunnsansvar

Når vi tar samfunnsansvar for biologisk mangfold og kulturminner bidrar vi aktivt til et bærekraftig samfunn.

Forhindre skade på natur- og kulturverdier

Forsvarsbygg sikrer at virksomheten følger gjeldende lovverk innen miljø- og kulturminneområdene gjennom kartlegging, merking og sikring av naturverdier og arkeologiske kulturminner, bruk av miljøoppfølgingsplaner i utbyggingsprosjekter, kartlegging av fremmede

arter og utarbeidelse av skjøtelsesplaner som ivaretar natur og kulturminner. Vår spesialkompetanse innen natur- og kulturminner blir benyttet i hele sektoren.

Vår spesialkompetanse innen arkeologi har vært aktivt benyttet i flere bygge- og saneringsprosjekter. Vi har blant annet levert kulturminnerådgivning i forbindelse med utarbeidning av arealplaner i Halkvarre skyte- og øvingsfelt, Rena militære flyplass, samt kommet med arkeologfaglige innspill i utredningen av skyt- og øvingsfelt i sjø. Vi har også vært rådgiver knyttet til realisering av reguleringsplanen for Mjølfjell, der det ble gjennomført en arkeologisk utgraving av en steinalderboplass.

Bruk av vernede bygninger og anlegg

Forsvaret forvalter en stor portefølje kulturhistoriske bygninger. I 2021 ble landsverneplan fase 2 stadfestet av Forsvarsdepartementet. Dette innebærer vern av et utvalg bygninger og anlegg fra den kalde krigen. De fleste kulturhistoriske bygningene i aktive leire er i bruk av Forsvaret. Vi jobber kontinuerlig med nødvendig tilpasning og oppgradering, slik at kulturminneverdi og god funksjonalitet opprettholdes. Blant annet har vi utført prosjekter på fredete bygninger på Skjold og Setermoen med rehabilitering og endring av bygningene til ny bruk.

Vi utarbeider også mulighetsstudier og bruksendringer for vernede bygninger som behøver ny bruk, for å belyse hvordan eksisterende bygninger kan tas i bruk fremfor å bygge nytt. Eksempler på slike prosjekter fra 2021 er bruksendringer på Hauerseier, og mulighetsstudie på Setnesmoen. På Vardøhus festning har vi tilrettelagt for ny museumsutstilling i Slaveriet og restaurert de to gammene fra sent 1800-tall på Reinøya. På Fredriksvern er det tilrettelagt for sivil utleie i Sjaluppskuret.

Festningene har vært åpne og tilgjengelige gjennom hele 2021, til tross for at koronapandemien har ført til avlyste arrangement og redusert tilbud på museer og andre attraksjoner. I 2021 hadde festningene 2,6 millioner besøkende. Dette er 100 000 mer enn i 2020. Selv om besøkstallet er lavt sammenlignet med det vi kan kalle et normalår, regner vi det som godt med tanke på reiserestriksjoner og avlyste arrangementer på grunn av koronapandemien.

Forsvarsbygg har utarbeidet en veileder i bærekraftig utvikling av festningene som blir implementert i

forvaltningen i løpet av 2022. Veilederen skal være et godt grunnlag for å gjøre festningene til attraktive og bærekraftige besøksmål.

Tilpasset skjøtsel og naturrestaurering

I 2021 har vi gjennomført flere skjøtelses- og restaureringstiltak:

- Fjerning av fremmede arter på Langøra på Værnes for å legge til rette for den sterkt truede arten elvebreddedderkopp.
- Tilrettelegging for pollinerende insekter på Fredriksten, Vardøhus og Karljohansvern gjennom tilpasset skjøtsel som fremmer pollinatorvennlige vekster
- Slått for å restaurere eng på Rauer for å bedre levekårene for den kritisk truede sommerfuglen prikkkrutvinge og den sterkt truede karminspinneren.
- Vi har ikke gjennomført restaurering i forbindelse med avhending i 2021, men har flere prosjekter under planlegging.

Ryddeaksjoner i samarbeid med andre

I 2021 er det gjennomført en rekke ryddeaksjoner i regi av forsvarssektoren for å bidra til bedre lokalmiljø:

- Forsvarsbygg har samarbeidet med Oslofjordens friluftsråd og Skjærgårdstjenesten i et prosjekt kalt Krafttak for en renere Oslofjord. I 2021 ryddet prosjektet på Rauer, Oscarsborg, Dypeklo, Mellomøya, Østøya og Oddane fort. Til sammen ble det på disse lokasjonene samlet inn over syv tonn marint avfall. Samarbeidet vil fortsette i 2022.
- På Svenner har det vært gjennomført rydding i regi av Sandefjord dykkeklubb. Øyene og strendene blitt ryddet, samt at sjøbunnen i fyrbukta har blitt «støvsugd». Totalt ble ett tonn avfall samlet sammen.
- På Karlsøya i Tarva skytefelt ble det gjennomført strandrydding i 2021. Ryddeaksjonen var et samarbeid mellom Luftforsvaret og private aktører med støtte fra offentlige midler.
- Rott/Flatholmen utenfor Stavanger ble ryddet høsten 2021 og arbeidet fortsetter i 2022. Her ble det inngått et samarbeid med Ryfylke friluftsråd og Skjærgårdstjenesten for arbeidet.
- Nes skytefelt ligger like ved Øra i Fredrikstad. Her ble det ryddet høsten 2021 i samarbeid med Skjærgårdstjenesten og Fredrikstad kommune. Totalt ble det samlet 1,1 tonn avfall.

- På festningsområder som aktivt brukes av allmennheten, samarbeider vi med blant annet kommuner, skoleklasser og frivillighetssentraler for å få ryddet søppel.

Miljøsamarbeid på vegne av forsvarssektoren

Forsvarsbygg skal følge opp forsvarssektorens interesser i nasjonale miljøstrategier i en rekke sammenhenger. På oppdrag fra Forsvarsdepartementet har vi deltatt i direktoratsgrupper som følger opp tiltaksplanen for fremmede organismer og pollinerende insekter, samt grupper for truet natur og økologisk grunnkart.

Samarbeid for eiendomsforvaltere i forsvarssektoren i nordisk-baltisk Forsvarsbygg er en viktig oppgave for oss. Vi deltar aktivt i gruppen som tar for seg forskjellige relevante forsvarsspesifikke miljøtemaer. Forsvarsbygg representerer også forsvarssektoren innenfor energi og miljø i European Defence Agency i EU. Her har vi bidratt med både presentasjoner om vårt energi- og miljøarbeid og i arbeidsgrupper som utformer prosjektforslag.

Forskning, utvikling og innovasjon

Forsvarsbygg er engasjert i flere forsknings- og utviklingsprosjekter for å sikre en innovativ utvikling, rettet mot forsvarsspesifikke utfordringer. Forsvarsbygg fortsatte i 2021 arbeidet med behovsbeskrivelsen for innovasjonspartnerskapet for fleksible og mobile løsninger for fremtidens bygg- og anlegg. Kartleggingen viste at det er behov for fleksibilitet for å bidra til mer gjenbruk av bygningsmasse og mer sirkulære løsninger, men også mobilitet for å styrke beredskapsevnen. Prosjektet valgte å gå videre med fokus på midlertidig modulær eiendom, bygg og anlegg for Luftforsvaret.

Forskning og utvikling sammen universitets- og høyskolesektoren på miljøsidene er viktig for Forsvarsbygg både for å få fram innovative løsninger, men også som en del av sektorens samfunnsoppdrag.

Eksempler på satsninger er:

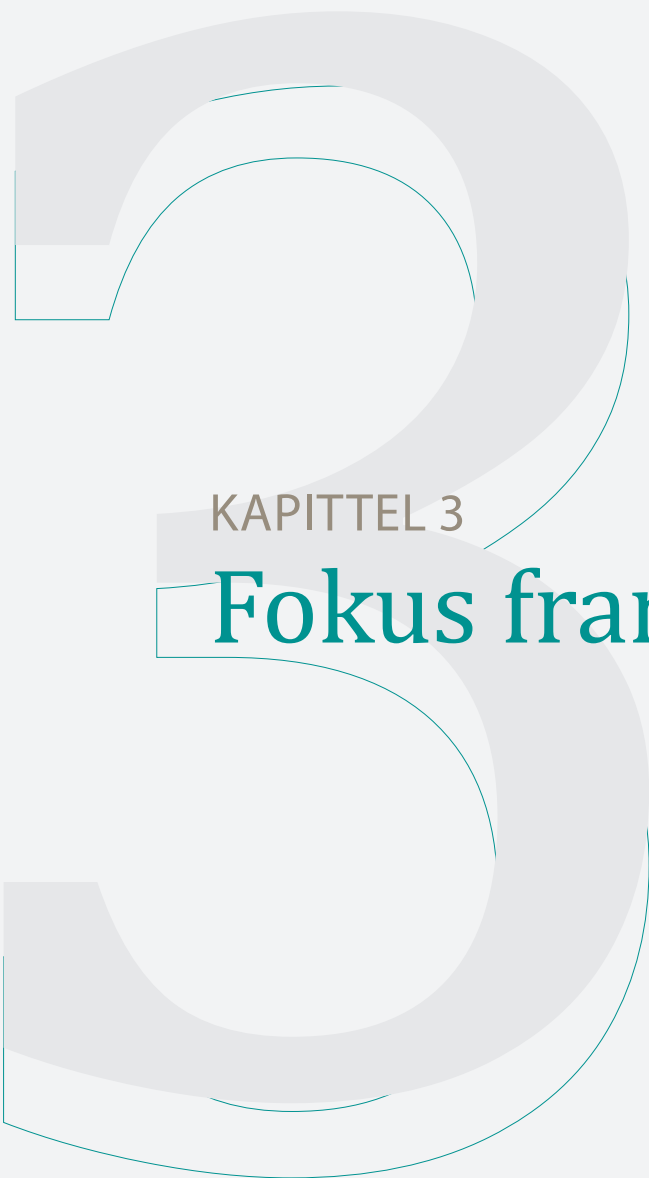
- Samarbeid med Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet. Samarbeidet har blant annet resultert i viktig innsikt om forsvarssektorens klimabelastning og løsninger for fremtidens bærekraftige bygg.

- Byggherrekompetanse og praktisk erfaring i forskningsprosjektet CIRCULUS, med konkrete anbefalinger om miljøkrav og disponering av betong for utbyggingen av Finnmark landforsvar.
- For å løse PFAS-problematikken ved Forsvarets flystasjoner på sikt, er det nødvendig å utvikle mer kostnadseffektiv tiltaksmetodikk. Derfor deltar vi i EarthresQue - senter for forskningsdrevet innovasjon. Senteret har et virkeområde på åtte år og ledes av Norges miljø- og biovitenskaplige universitet.

Forsvarsbygg samarbeider også med Forsvarets forskningsinstitutt og Institutt for Energiteknikk om satsninger innenfor fremtidens energisystemer for Forsvaret gjennom å bidra i søknader til EUs forsvarssamarbeid - The European Defence Fund.

Forsvarsbygg har fått midler fra Forsvarsdepartementet for perioden 2021– 2023 for et forskningsprosjekt som består av fem delprosjekter innen støy. Felles målsetning for prosjektet er å forbedre beslutningsgrunnlaget for å vurdere støy fra Forsvarets aktiviteter. Dette er nødvendig for å kunne synliggjøre konsekvensene som støyen har på samfunnet. Delprosjektene består blant annet i å måle støy fra det nye artilleriskytset K-9, slik at vi kan dokumentere overholdelse av støykrav der denne benyttes.

Forsvarsbygg har i lang tid hatt et løpende samarbeid med Forsvarets forskningsinstitutt for å øke kunnskapen om miljøpåvirkning fra bruken av skytebaner. Vi arbeider fortløpende med teknisk forbedring av kulefangene ved tradisjonelle skoleskytebaner og nye metoder som skal redusere spredningen av forurensning fra andre typer baner. I perioden 2018-2021 har vi gjennomført forsøk med etablering av tørre kulefang, som består av ulike typer gummimembraner og ferdigstilt et nytt konsept med vertikalt kulefang utendørs. Det pågår også et samarbeid med Norges Geotekniske Institutt for å forbedre og effektivisere kartleggingen og målemetoder av forurensning, samt hindre spredning av forurensning fra skytebaner.

KAPITTEL 3

Fokus framover

Forsvarssektoren internasjonalt tar nå i økende grad sitt ansvar for klima- og miljøarbeidet. Dette skjer blant annet gjennom NATOs handlingsplan for klimaendringer og sikkerhet, og EUs grønne giv (EU green deal). Her er det føringer for hvordan forsvarssektoren må tilpasse virksomheten til et endret klima, men også føringer til hvordan sektoren må kutte klimautslipp og bidra til økt naturmangfold i fremtiden. Alt dette vil i økende grad påvirke forsvarssektorens arbeid og Forsvarsbyggs virksomhet i årene som kommer.

I et bærekraftsperspektiv utgjør FNs bærekraftsmål det politiske hovedsporet for å ta tak i vår tids største nasjonale og globale utfordringer. Å bidra i arbeidet for å nå bærekraftsmålene vil derfor være en prioritert del av forsvarssektorens samfunnsansvar.

For å møte en verden i endring har etatene i forsvarssektoren i 2021 samarbeidet om å legge frem anbefalinger til en felles klima- og miljøstrategi. Forsvaret har ledet arbeidet, men Forsvarsbygg har vært aktiv i arbeidsgruppen og støttet og bidratt innenfor våre ansvarsområder. Forsvarsdepartementet vil formalisere anbefalingene som en integrert del av virksomhetsstyringen for Forsvarsbygg i 2022.

Vår eksisterende miljøstrategi har allerede tatt høyde for mye av de anbefalingene som gis i den sektorovergripende strategien. Derfor er oppfølgingen av tiltakene som rapporteres i årsrapporten et godt grunnlag for videre arbeid. Et godt samarbeid på tvers i sektoren vil også være avgjørende for å kunne oppfylle fremtidens krav til forsvarssektorens klima- og miljøarbeid, samtidig som forsvarsevnen opprettholdes.

I årene som kommer skal vi fortsette å prioritere disse innsatsområdene:

- Bidra til å redusere forsvarssektorens energiforbruk og sørge for fornybar energi som reduserer klimagassutslipp og forbedrer forsyningssikkerheten.
- Stille krav til krav til bærekraftige anskaffelser.
- Forvalte forsvarssektorens arealer, slik at miljøpåvirkningen fra Forsvarets virksomhet minimeres.
- Sikre kulturhistoriske verdier og verne om naturmiljø.

I 2022 vil vi følge opp miljøarbeidet etter følgende oppdrag og styringsparametere i tildelingsbrevet fra Forsvarsdepartementet:

- Kontraktsoppfølging for å sørge for etisk, sosial og grønn handel
- Innarbeide bærekraft i leirplaner
- Oppfølgingsplan for klimatiltak
- Rapportering om status for utfasing av fossilt brensel
- Oppfølging av tiltak tilknyttet naturmangfold
- Rapportere miljøaspekter til Forsvarets forskningsinstitutt
- Arbeid innenfor bærekraft

FORSVARSBYGG

REDEGJØRELSE FOR LIKESTILLING

VEDLEGG TIL ÅRSRAPPORT 2021

Forsvarsbygg har som målsetting at arbeidsmiljøet vårt skal preges av tverrfaglighet, mangfold og likestilling. Vi skal arbeide aktivt, målrettet og planmessig for å fremme mangfold og likestilling, hindre diskriminering og forebygge trakassering. Vi har gjennom 2021 jobbet med en handlings- og tiltaksplan for hvordan vi skal nå målsettingene.

Handlings- og tiltaksplanen omfatter pågående tiltak, men også tiltak som vil bli igangsatt i løpet av 2022. Vi har samarbeidet med de tillitsvalgte i dette arbeidet.

Vi utarbeider regelmessig HR-rapporter som viser tall for kjønnsbalanse totalt i virksomheten og avdelinger, i ulike stillingskategorier, lederstillinger, samt turnover med kjønnsfordeling. Dette bidrar til å skape en bevissthet om kjønnsbalansen i virksomheten.

Helse, miljø og sikkerhet

Arbeidet med å fremme likestilling og mangfold er nært knyttet til det løpende arbeidet vi gjør på HMS-området.

Koronapandemien med tilhørende smittevernstiltak har påvirket HMS-arbeidet i 2021. Dette gjelder særlig gjennomføringen av kurs. HMS-grunnopplæring ble i 2021 endret fra klasseromskurs til et digitalt kurs. Kurset er rettet mot Forsvarsbyggs kompetansebehov og ulike målgrupper internt i virksomheten, og har grensesnitt mot likestilling og mangfold. Kurset ble gjennomført to ganger i løpet av året.

Likestillings- og mangfoldsarbeidet i Forsvarsbygg er forankret i ledelsen på alle nivåer, og har en viktig plass i lederutviklingsprogrammet som pågår i virksomheten.

I 2021 har vi videreført det særlige fokuset på å opprettholde et forsvarlig fysisk og psykisk arbeidsmiljø som følge av koronapandemien. Vi har gjennomført flere kurs om hvordan man skal følge opp sykefravær, samt informert ledere om hvordan man kan drive god ledelse og styring under pandemien.

Sykefravær

Sykefraværet i Forsvarsbygg var i 2021 på 4,7 prosent, en oppgang på 0,3 prosentpoeng fra 2020. Av de 4,7 prosentene er 2,9 prosent langtidsfravær og 1,81 prosent korttidsfravær.

Ingen av Forsvarsbyggs avdelinger har et sykefravær over fem prosent, som er vårt interne mål for sykefravær. Vi har likevel sett en jevn økning av sykefraværet utover året. Korttidsfraværet økte mer utover høsten 2021, noe vi antar skyldes korona, sesongforkjølelse og influensa. Sykefraværet for kvinnene var på 6,9 prosent i 2021. For mennene var sykefraværet 3,9 prosent. Tallene er relativt like som for næringen for øvrig, men sykefraværet hos menn i Forsvarsbygg er 0,7 prosent høyere enn snittet for næringen. Sykefraværet for kvinner 1 prosent høyere. Dette er en økning for begge kjønn i forhold til 2020. Vi har jobbet systematisk over tid med å utvikle gode sykefraværssrutiner, samt med opplæring av ledere i vanskelige sykefraværssaker og tiltak for inkluderende arbeidsliv. Forsvarsbygg sitt skreddersydde HMS-kurs og lederopplæringsprogram har også vært viktige faktorer i arbeidet.

Det legemeldte langtidsfraværet er 1,0 prosent lavere enn snittet for næringen¹. Bruken av graderte sykemeldinger i Forsvarsbygg er i 2021 på 42,9 prosent. Bruken av graderte sykemeldinger er et viktig verktøy for å øke arbeidsdeltakelsen og korte ned sykefraværperioden.

1) Næring «Offentlig administrasjon og forsvar, og trygdeordninger underlagt offentlig forvaltning»

Turnover

Samlet turnover i 2021 var 9,6 prosent, en økning på 2,1 prosent fra 2020. Turnover som skyldes egen oppsigelse er 7,2 prosent, som er en økning på 2,5 prosent fra 2020. Økningen i turnover ser ut til å ha sammenheng med økningen i antallet utlyste stillinger i arbeidsmarkedet i 2021 sammenlignet med 2020.

Turnoveren for kvinner er en del høyere enn for menn, en tendens vi har sett over flere år. I 2021 er bakgrunnen for størsteparten av avgangen for begge kjønn egen oppsigelse. For menn har det tidligere vært jevnere fordelt mellom egen oppsigelse og pensjon. For kvinner har det vært en økning i turnover på grunn av pensjon sammenlignet med tidligere år. Forsvarsbyggs handlingsplan for likestilling, inkludering og mangfold i perioden 2022–2026 ivaretar oppfølgingen av kjønnsforskjellene i turnover.

Overtid

Menn utfører en større andel av overtidsarbeidet enn kvinnene, men dette må sees i sammenheng med at menn utgjør 74,3 prosent av de ansatte. Overtidsbruken i Forsvarsbygg utgjorde 3,7 prosent av total arbeidstid i 2020. Dette er en økning på 0,1 prosent fra 2020. Kvinnenes andel av det totale overtidsarbeidet utgjorde 17 prosent, som er litt lavere enn i 2020 (2020: 19 prosent). Mennenes andel av det totale overtidsarbeidet utgjorde 83 prosent.

Likestilling i virksomheten

Ved utgangen av 2021 hadde Forsvarsbygg totalt 1446 ansatte, inkludert sykevikarer, timelønnende og ansatte på pensjonsvilkår.

Kvinneandelen i virksomheten var på 25,7 prosent, en nedgang på 0,1 prosent fra 2020. Forsvarsbygg har en relativt jevn kjønnsfordeling innen alle virksomhetsområder, med unntak av eiendomsforvaltning.

Eiendomsforvaltning er Forsvarsbyggs største avdeling, og har dermed stor innvirkning på den totale kjønnsbalansen for virksomheten. Årsaken til den lave kvinneandelen i denne avdelingen er først og fremst den lave andelen kvinner i rekrutteringsgrunnlaget, en utfordring vi deler med sammenlignbare virksomheter.

Vår viktigste arena for å øke kvinneandelen i virksomheten er gjennom rekruttering til nye stillinger. I 2021 begynte det 102 (2020;199) nye medarbeidere i Forsvarsbygg. Av disse var 32,4 prosent kvinner (30,1 prosent i 2020). Det er fortsatt særlig krevende å rekruttere kvinner til forvaltning-, drift-, og vedlikeholdsstillinger, noe som blant annet skyldes en lavere andel kvinner i rekrutteringsgrunnlaget.

Andelen kvinnelige ledere var ved utgangen av 2021 på 24 prosent, en nedgang på tre prosentpoeng fra 2020. Omorganiseringer har ført til færre lederstillinger der menn nå utgjør et større flertall enn tidligere.

Fordelingen av stillingstyper

Av de fast ansatte er 98,9 prosent ansatt i sivile stillinger. Det er kun 1,1 prosent ansatte i militære stillinger. Dette har vært stabilt i flere år. Av den totale arbeidsstokken er 5,1 prosent ansatt i midlertidige stillinger. Dette er en nedgang på 0,4 prosentpoeng fra 2020. Forsvarsbygg ligger godt innenfor landsgjennomsnittet, som i 2021 er 9,4 prosent i alle næringer.

Deltidsansatte utgjorde 3 prosent av arbeidsstyrken i 2021. Dette er en økning på 0,1 prosentpoeng fra 2020, men likevel betydelig under landsgjennomsnittet. Vi har ikke informasjon som tilsier at deltiden er ufrivillig. Vi ser at hovedårsaken til midlertidig deltidsarbeid er foreldrepermisjon, midlertidig uførhet og delvis AFP. Andelen ansatte i ordinære deltidsstillinger utgjør 0,4 prosent. Andelen er noe høyere for kvinner enn for menn.

Dersom man tar ut timelønnede ekstravakter og bruk av pensjonister, er det en noe større andel menn som jobber på midlertidige kontrakter sammenlignet med kvinner. Tallene er likevel lave sammenlignet med bransjen og statlig sektor forøvrig.

Små lønnsforskjeller

Det er etter Forsvarsbyggs vurdering ingen systematiske lønnsforskjeller mellom kjønnene. Der det er lønns-

differanser, anser vi disse som små. Forsvarsbygg er opptatt av å beholde en god og rettferdig lønnsbalanse mellom kjønnene. Det er gjennomgående små innbyrdes lønnsforskjeller mellom kvinner og menn i de ulike stillingskodene. Ansatte i den enkelte stillingskode spenner over et bredt spekter av funksjoner og roller med ulike oppgaver og ansvarsområder, noe som gjør at det også vil være noe ulik lønn innen en gitt stillingskode. Forsvarsbygg har i 2021 testet ut metoder som vil gjøre det enklere å analysere lønnsnivåer, og dermed også skjevheter mellom kjønn. Dette arbeidet pågår fortsatt, men har ført til en økt bevissthet om hvor viktig gode data er for å avdekke systematiske eller utilsiktede skjevheter, som for eksempel kan være forårsaket av kjønn.

Foreldrepermisjon

83 personer i Forsvarsbygg tok ut foreldrepermisjon i 2021. Av disse var 31 kvinner (37 prosent) og 52 menn (62 prosent).

Kvinner tok i snitt ut 83 dager permisjon (cirka 17 uker), og menn tok i snitt ut 68 dager (cirka 14 uker). Dette tilsier at de mannlige ansatte kun tok ut den lovpålagte fedrekvoten på 15 uker. Statistikk fra NAV tilsier at 70 prosent av fedre tar ut den til enhver tid lovpålagte fedrekvoten. I Forsvarsbygg hadde cirka 20 prosent av mennene over 15 uker. Gjennomsnittlig antall permisjonsuker for kvinner fremstår som kunstig lavt i 2021. Årsaken til dette er at permisjonen har blitt avsluttet tidlig på året eller startet sent på året.

Vårt arbeid for likestilling og mot diskriminering

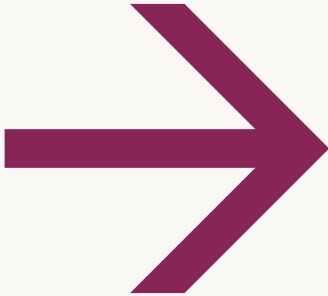
Gjennom kommunikasjon, profilmateriale og stillingsannonser skal Forsvarsbygg underbygge og styrke arbeidet for mangfold og likestilling i virksomheten. Dette gjør vi blant annet ved å kvalitetssikre rekrutteringsprosessene våre der vi kaller inn underrepresentert kjønn og etnisk minoritet, og sørger for en rettferdig og likeverdig behandling. Vi kaller inn underrepresentert kjønn, samt kandidater som har bedt om å bli vurdert på bakgrunn av etnisk minoritet, til intervju, dersom de er kvalifiserte. Tillitsvalgte inviteres til å delta i intervjuene, for å sørge for at kandidatene behandles rettferdig og likeverdig. Vi opplyser om kjønnsbalansen i innstillinger til ansettelsesrådet, for å bidra til å rette oppmerksomhet på kjønns mangfold.

Prinsipper, prosedyrer og standarder for likestilling og mot diskriminering

- Vårt likestillingsarbeid er forankret i Forsvarsbyggs strategier, verktøy og retningslinjer. Flere av målene for 2021 har blitt forsinket på grunn av koronapandemien. Dette gjelder blant annet en handlingsplan for likestilling og mangfold og en ny struktur for likestillingsarbeidet i virksomheten.
- Vi jobber med å ferdigstille en handlingsplan for likestilling og mangfold, som etter planen skal iverksettes innen utgangen av første kvartal 2022. Planen vil ta utgangspunkt i lovens aktivitetsplikt knyttet til å identifisere risiko, analysere årsaker, iverksette tiltak og analysere resultater.
- Vi jobber med å utvikle og forankre en ny struktur og bevissthet for arbeidet rundt likestilling og mangfold.
- Likestillings- og mangfoldsarbeidet i Forsvarsbygg er forankret i ledelsen på alle nivåer, og har en viktig plass i lederutviklingsprogrammet som ble påbegynt i 2021.
- I forsvarssektoren har det i 2021 vært jobbet med retningslinjer for varsling. Forsvarsbygg har vært involvert i utarbeidelsen av et e-læringskurs for hele forsvarssektoren. Trakassering, mobbing og diskriminering på arbeidsplassen er særskilt behandlet i kurset, som har som målsetting å gi økt forståelse for varslingssaker, og viktigheten av å ha kunnskap om hvordan man håndterer dem på en god måte. Kurset er en obligatorisk del av vår pågående lederutvikling.
- Hensynet til likestilling og ikke-diskriminering er inkludert i den øvrige personalpolitikken.

Grafer og tall

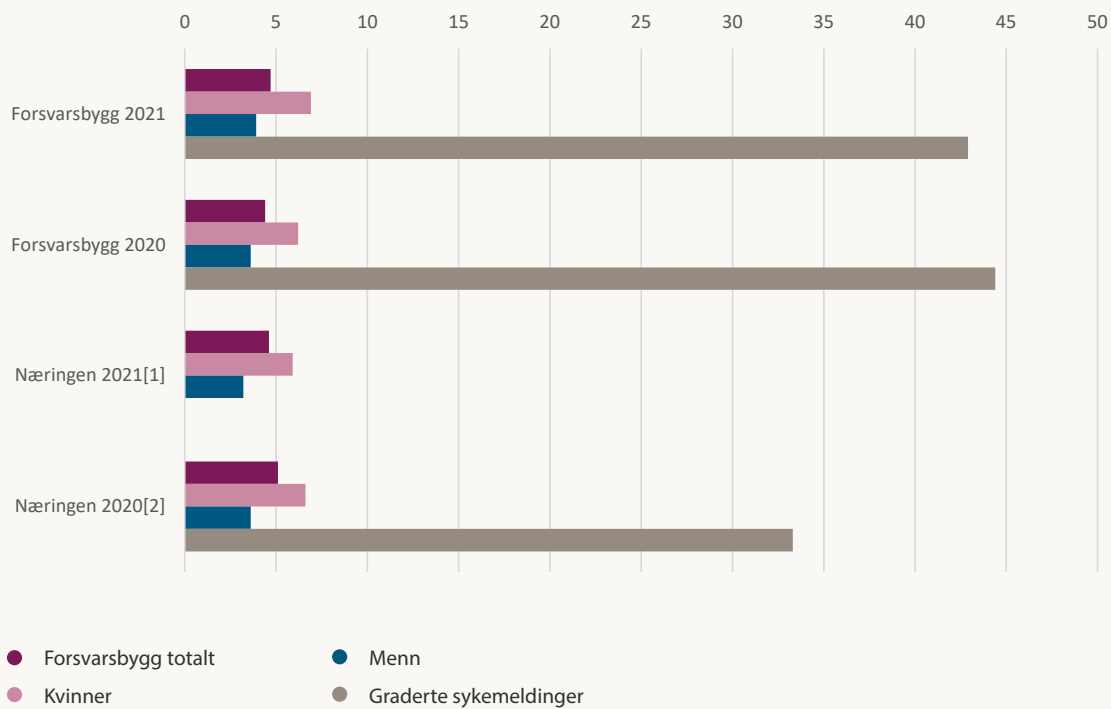
Små lønnsforskjeller mellom kjønnene

Stillingskode	Gjennomsnitt Lønn kvinner	Antall kvinner	Gjennomsnitt Lønn menn	Antall menn	Forskjell	Høyest lønn
Avdelingsleder	873 010	21	844 083	41	28 927	Kvinner
Seksjonssjef	991 875	12	1 011 003	31	19 128	Menn
Førstekonsulent	521 796	56	520 752	27	1 044	Kvinner
Seniorkonsulent	562 250	30	596 439	61	34 189	Menn
Overingeniør	653 646	13	658 275	84	4 629	Menn
Senioringeniør	735 895	19	755 342	99	19 447	Menn
Prosjektleder	723 456	32	718 573	73	4 883	Kvinner
Rådgiver	622 209	43	648 564	42	26 355	Menn
Seniorrådgiver	746 633	101	764 311	161	17 678	Menn

Tall er angitt i prosent

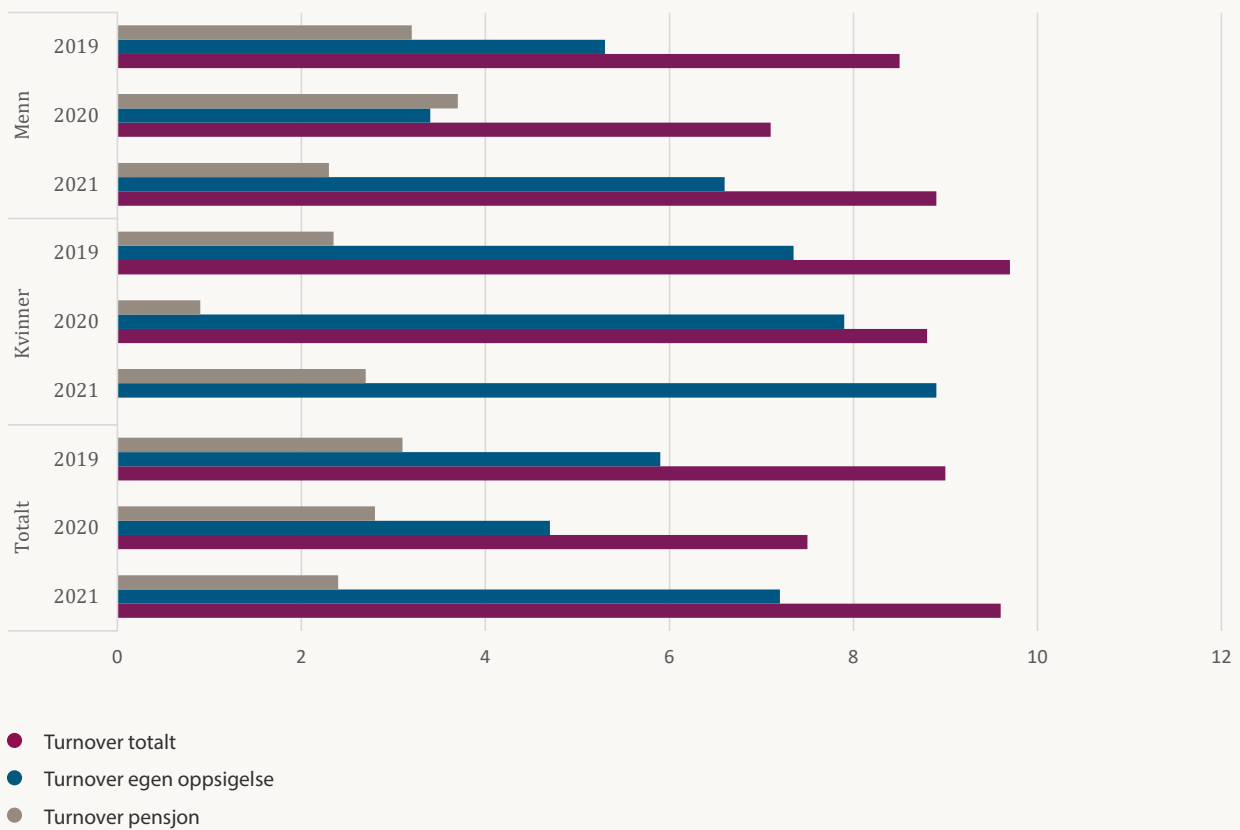
Sykefravær

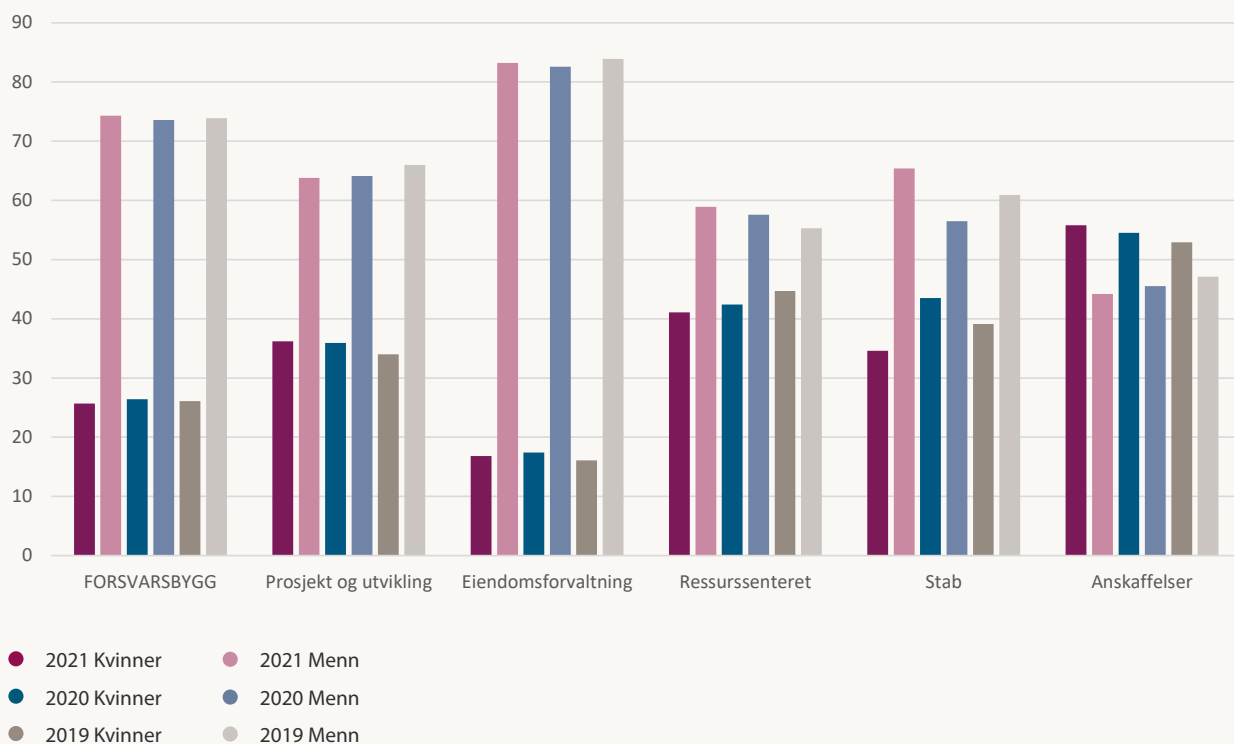
1) Tallene gjelder første til tredje kvartal 2021. Tallene for fjerde kvartal foreligger ikke.

2) Tallene gjelder første til fjerde kvartal 2020.

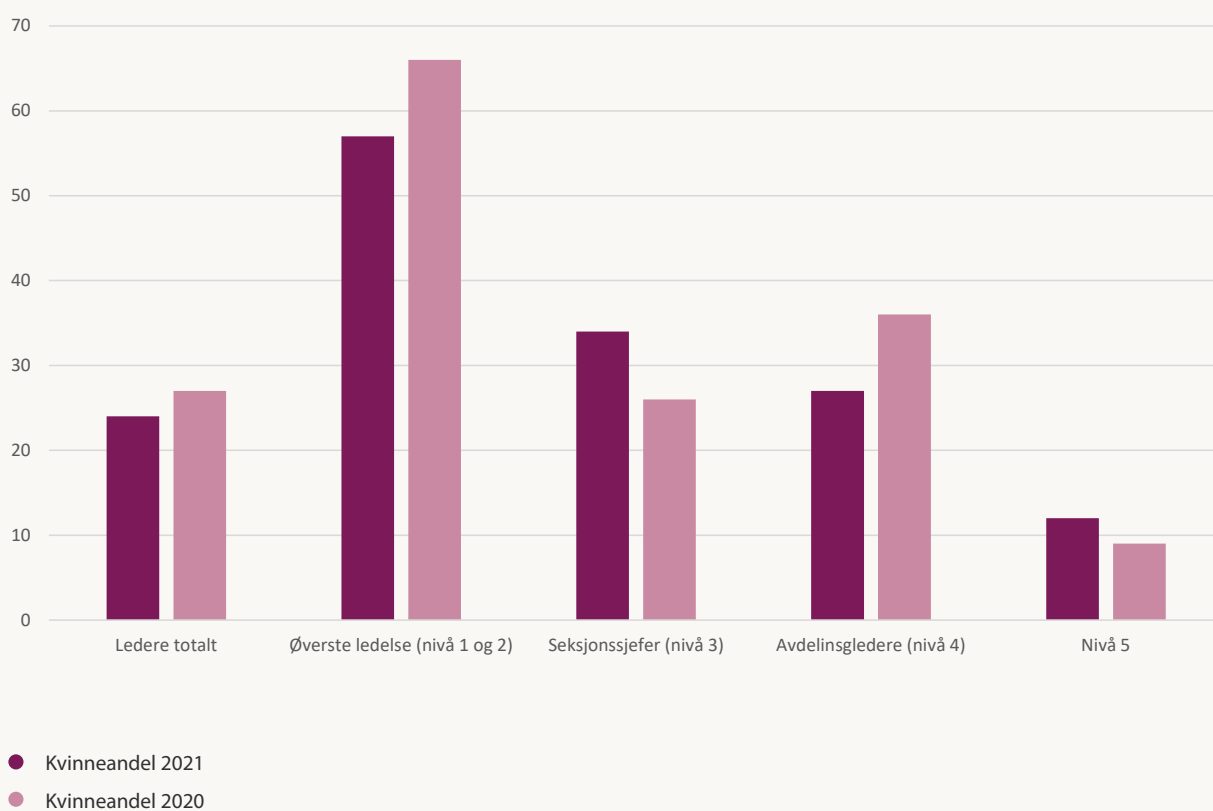
Turnover

Kjønnsfordeling i avdelingene

Kvinneandel i virksomheten

FORSVARSBYGG
Org. nr.: 975950662

Riksrevisjonens beretning

Konklusjon

Riksrevisjonen har revidert Forsvarsbyggs årsregnskapsoppstillinger for regnskapsåret 1. januar - 31. desember 2021. Årsregnskapsoppstillingene består av oppstilling av bevilgnings- og artskontorrapportering og virksomhetsregnskap med noter, herunder sammendrag av viktige regnskapsprinsipper.

Oppstilling av bevilgnings- og artskontorrapporteringen viser at 3 823 502 kroner er rapportert netto til bevilgningsregnskapet.

Etter Riksrevisjonens mening:

- oppfyller årsregnskapsoppstillingene gjeldende krav, og
- oppstilling av bevilgnings- og artskontorrapporteringen med noter gir et dekkende bilde av virksomhetens disponible bevilgninger, inntekter og utgifter for 2021 og kapitalposter per 31. desember 2021, i samsvar med regelverket for økonomistyring i staten, og
- oppstilling av virksomhetsregnskapet med noter gir et dekkende bilde av virksomhetens resultat for 2021 og av eiendeler, gjeld og statens kapital per 31. desember 2021, i samsvar med statlige regnskapsstandarder (SRS).

Grunnlag for konklusjonen

Vi har gjennomført revisjonen i samsvar med *lov om Riksrevisjonen*, *instruks om Riksrevisjonens virksomhet* og internasjonale standarder for offentlig finansiell revisjon (ISSAI 2000–2899). Våre oppgaver og plikter i henhold til disse standardene er beskrevet nedenfor under «Revisors oppgaver og plikter ved revisjonen». Vi er uavhengige av virksomheten slik det kreves i lov og instruks om Riksrevisjonen og ISSAI 130 Code of Ethics utstedt av International Organisation of Supreme Audit Institutions (INTOSAI's etikkregler), og vi har overholdt våre øvrige etiske forpliktelser i samsvar med disse kravene. Innhentet revisjonsbevis er etter vår vurdering tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon.

Øvrig informasjon i årsrapporten

Ledelsen er ansvarlig for informasjonen i øvrig informasjon. Øvrig informasjon består av ledelseskomentarer (i del VI) og annen øvrig informasjon (del I–V) i årsrapporten. Riksrevisjonens konklusjon ovenfor om årsregnskapsoppstillingene dekker ikke informasjonen i øvrig informasjon.

I forbindelse med revisjonen av årsregnskapsoppstillingene er det vår oppgave å lese øvrig informasjon i årsrapporten. Formålet er å vurdere hvorvidt det foreligger vesentlig inkonsistens mellom den øvrige informasjonen, årsregnskapsoppstillingene og kunnskapen vi har opparbeidet oss under revisjonen av årsregnskapsoppstillingene, eller hvorvidt den øvrige informasjonen ellers fremstår som vesentlig feil. Vi har plikt til å rapportere dersom den øvrige informasjonen fremstår som vesentlig feil. Vi har ingenting å rapportere i så henseende.

Basert på kunnskapen vi har opparbeidet oss i revisjonen, mener vi at den øvrige informasjonen i årsrapporten:

- er konsistent med årsregnskapsoppstillingene og
- inneholder de opplysninger som skal gis i henhold til gjeldende regelverk

Ledelsens og det overordnede departementets ansvar for årsregnskapsoppstillingene

Ledelsen er ansvarlig for å utarbeide årsregnskapsoppstillingene som gir et dekkende bilde i samsvar med regelverket for økonomistyring i staten og de statlige regnskapsstandardene (SRS). Ledelsen er også ansvarlig for slik intern kontroll som den finner nødvendig for å kunne utarbeide årsregnskapsoppstillingene som ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller utilsiktede feil.

Det overordnede departementet har det overordnede ansvaret for at virksomheten rapporterer relevant og pålitelig resultat- og regnskapsinformasjon og har forsvarlig intern kontroll.

Riksrevisjonens oppgaver og plikter

Målet med revisjonen er å oppnå betryggende sikkerhet for at årsregnskapsoppstillingene som helhet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller utilsiktede feil, og å avgi en revisjonsberetning som gir uttrykk for Riksrevisjonens konklusjon. Betryggende sikkerhet er en høy grad av sikkerhet, men ingen garanti for at en revisjon utført i samsvar med *lov om Riksrevisjonen, instruks om Riksrevisjonens virksomhet* og internasjonale standarder for offentlig finansiell revisjon, alltid vil avdekke vesentlig feilinformasjon som eksisterer. Feilinformasjon kan oppstå som følge av misligheter eller utilsiktede feil. Feilinformasjon blir vurdert som vesentlig dersom den, enkeltvis eller samlet, med rimelighet kan forventes å påvirke de beslutningene brukerne foretar basert på årsregnskapsoppstillingene.

Som en del av revisjonen i samsvar med *lov om Riksrevisjonen, instruks om Riksrevisjonens virksomhet* og internasjonale standarder for offentlig finansiell revisjon, utøver vi profesjonelt skjønns og utviser profesjonell skepsis gjennom hele revisjonen. I tillegg:

- identifiserer og vurderer vi risikoene for vesentlig feilinformasjon i årsregnskapsoppstillingene, enten det skyldes misligheter eller utilsiktede feil. Vi utformer og gjennomfører revisjonshandlinger for å håndtere slike risikoer, og innhenter revisjonsbevis som er tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon. Risikoen for at vesentlig feilinformasjon som følge av misligheter ikke blir avdekket, er høyere enn for feilinformasjon som skyldes utilsiktede feil, siden misligheter kan innebære samarbeid, forfalskning, bevisste utelatelser, uriktige fremstillinger eller overstyring av intern kontroll.
- opparbeider vi oss en forståelse av den interne kontroll som er relevant for revisjonen, for å utforme revisjonshandlinger som er hensiktsmessige etter omstendighetene, men ikke for å gi uttrykk for en mening om effektiviteten av virksomhetens interne kontroll.
- evaluerer vi om de anvendte regnskapsprinsippene er hensiktsmessige, og om tilhørende noteopplysninger utarbeidet av ledelsen er rimelige.
- dersom vi gjennom revisjonen av årsregnskapsoppstillingene får indikasjoner på vesentlige brudd på administrative regelverk med betydning for økonomistyring i staten, gjennomfører vi utvalgte revisjonshandlinger for å kunne uttale oss om hvorvidt det er vesentlige brudd på slike regelverk.
- evaluerer vi den samlede presentasjonen, strukturen og innholdet i årsregnskapsoppstillingene, inkludert tilleggsopplysningene, og hvorvidt årsregnskapsoppstillingene gir uttrykk for de underliggende

transaksjonene og hendelsene på en måte som gir et dekkende bilde i samsvar med regelverket for økonomistyring i staten og de statlige regnskapsstandardene (SRS).

Vi kommuniserer med ledelsen blant annet om det planlagte omfanget av revisjonen og når revisjonsarbeidet skal utføres. Vi utveksler også informasjon om forhold av betydning som vi har avdekket i løpet av revisjonen, herunder om eventuelle svakheter av betydning i den interne kontrollen, og informerer det overordnede departementet om dette.

Uttalelse om øvrige forhold

Konklusjon om etterlevelse av administrative regelverk for økonomistyring

Vi uttaler oss om hvorvidt vi er kjent med forhold som tilsier at virksomheten har disponert bevilgningene på en måte som i vesentlig grad strider mot administrative regelverk med betydning for økonomistyring i staten. Uttalelsen gis med moderat sikkerhet og bygger på ISSAI 4000 for etterlevelserevisjon. Moderat sikkerhet for uttalelsen oppnår vi gjennom revisjon av årsregnskapsoppstillingene som beskrevet ovenfor, og kontrollhandlinger vi finner nødvendige.

Basert på revisjonen av årsregnskapsoppstillingene, er vi ikke kjent med forhold som tilsier at virksomheten har disponert bevilgningene i strid med administrative regelverk med betydning for økonomistyring i staten.

I tillegg til den finansielle revisjonen av virksomhetens årsregnskapsoppstillinger har Riksrevisjonen gjennomført en etterlevelserevisjon av lønns- og arbeidsvilkår i statlige anskaffelser. Forsvarsbygg er en av flere statlige virksomheter som inngår i revisjonen. Rapporten vil bli offentliggjort ved Riksrevisjonens rapportering til Stortinget i Dokument 1.

Oslo; 20.06.2022

Etter fullmakt

Åse Kristin Berglihn Hemsén
ekspedisjonssjef

Stein Jahren
avdelingsdirektør

Beretningen er godkjent og ekspedert digitalt